ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ଡିପ୍ଲୋମା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ - 3

ବ୍ଲକ୍

1

ପ୍ରଥମ ଏକକ : ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ

1.0. ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

1.1. ବିଷୟ ପରିଚୟ

1.2. ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ କ'ଣ?

1.3. ଧ୍ୱନିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ବାଚିକ-ଧ୍ୱନି

1.4. ଉଚ୍ଚାରିତ-ଧ୍ୱନି (phone), ବର୍ଣ୍ଣ (alphabet) ଓ ଅକ୍ଷର/ (syllable)

1.5. ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ

1.6. ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ

1.7. ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ

1.8. ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜ (vowel quadrilateral)

1.9. ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବା ମାନ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି (Cardinal Vowel)

1.10. ଓଡିଆ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ

1.11. ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ

1.12. ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ

1.13 ବିଷୟବସ୍ତୁର ସାରମର୍ମ

1.14 ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରମାଳା

1.15 ସହାୟକ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

1.16 ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ

1.17 କେତେକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନ

ବିଶେଷଜ୍ଞ କମିଟି

ପ୍ରଫେସର ଡ. ଖଗେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର	ପ୍ରଫେସର (ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ), ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ	ଅଧ୍ୟକ୍ଷ
ଡ. ବସନ୍ତ କୁମାର ପଣ୍ଡା	ଆସୋସିଏଟ୍ ପ୍ରଫେସର, ଓଡିଆ ବିଭାଗ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ଓଡିଶା	ସଦସ୍ୟ
ପ୍ରଫେସର ଡ. ନାରାୟଣ ସାହୁ	ପ୍ରଫେସର (ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ), ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର	ସଦସ୍ୟ
ଡ. କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା	ଆସୋସିଏଟ୍ ପ୍ରଫେସର, ଓଡିଆ ବିଭାଗ, ବି.ଜେ.ବି. ସ୍ୱୟଂଶାସିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଓଡିଶା	ସଦସ୍ୟ
ଡ. ଦିଲ୍ଲୀପ କୁମାର ନାୟକ	ଅଧ୍ୟାପକ, ଓଡିଆ ବିଭାଗ,ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ	ଆବାହକ

ପ୍ରସ୍ତୁତି

ଡ. ରୁଦ୍ରନାରାୟଣ ମହାପାତ୍ର	ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ପ୍ରଫେସର, ଓଡିଆ ଭଷା ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର	ଲେଖକ
ଡ. ଦିଲ୍ଲୀପ କୁମାର ନାୟକ	ଅଧ୍ୟାପକ, ଓଡିଆ ବିଭାଗ,ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ	ସମୀକ୍ଷା ଓ ସଂପାଦନା

<u>ପ୍ରାକ୍‌ଭାଷ</u>

ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର *ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ଡିପ୍ଲୋମା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ*କୁ ସ୍ୱାଗତ ।

ଭାଷା ମଣିଷର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଭବ, ଯାହା ତାକୁ ଅନ୍ୟ ମଣିଷ ସହ ଯୋଗାଯୋଗ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ସାମାଜିକ ରୂପାନ୍ତରଣ ଆଡକୁ କ୍ରମଶଃ ଗତିକରେ । ଶିଶୁଟି ଏଇ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ଜାଣେ । ମଣିଷ ବିଭିନ୍ନ ସାଂକେତିକ ତଥା ଲିଖିତ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଆପଣା ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଭାଷାକୁ ଆମେ ଏକ ପ୍ରକାରର ଭାବ-ବାହୀ ସଂକେତ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା, ଯାହା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଉଚ୍ଚାରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସେଇ ସମାନ କଥାକୁ ଇଂଗିତ କରିପାରେ । ଅତଏବ ଏକା ପ୍ରକାରର ବକ୍ତବ୍ୟକୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଉଚ୍ଚାରଣ ଭଂଗୀ ବା ଶୈଳୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଉଥିବାରୁ ଭାଷାକୁ ଆମେ ଯୋଗାଯୋଗର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ବିବେଚନା କରିପାରିବା । ଭାଷା ସଦାପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମାଧ୍ୟମ । ଏହା ସର୍ବଦା ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପରିବେଶ ଦ୍ୱାରା ବଦଳୁଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ସୀମାରେଖାରେ ଜୀବନ କାଟୁଥିବା ଅଧିବାସୀ ମାନେ ନିଜ ପ୍ରଦେଶର ଓ ପଡୋଶୀ ପ୍ରଦେଶର ଭାଷା ଉପରେ ବେଶ୍ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥାନ୍ତି । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ମୋଟ ୭୮୦ଟି କଥିତ ଭାଷାରୁ ବିଗତ ୫୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତତଃ ୨୨୦ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଭାଷା ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିଲେଣି । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କର ଲିଖିତରୂପ ନାହିଁ । ସରକାରୀ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଅଭାବରୁ ଅନେକ ଭାଷା କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ପାଉଥିବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି କିଛି ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷା ରହିଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ତଥ୍ୟ,ତତ୍ତ୍ୱ,ଦର୍ଶନ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇରହିଛି । ଅତଏବ ସେ ସବୁଭାଷାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରିଲେ ତା'ର ଅନ୍ତଃସତ୍ତାକୁ ବୁଝିବା ଓ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଭାଷା ଗୋଟିଏ କ୍ଲିଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ଏହାକୁ ବୁଝିବାକୁ,ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ବ୍ୟାକରଣ ଜ୍ଞାନ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ । ବ୍ୟାକରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ତର୍କ ଏବଂ ତର୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନକୁ ବୁଝିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଆମମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ଭାଷାର ପ୍ରଭାବ ଅତୁଳନୀୟ । ଭାଷା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଏହାକୁ ଅର୍ଜନ କଲେ ଜ୍ଞାନର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ଭାଷା, ଭାଷା ବିଭବ, ବ୍ୟାକରଣ ଓ ତା'ର ପ୍ରାୟୋଗିକ ଦିଗ ଗୁଡିକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ଡିପ୍ଲୋମା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି । ବହିରାଗତ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ,ରାଜନୈତିକ,ଅର୍ଥନୈତିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିପୁଳ ଆଲୋଡନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ସେଇ ସମୟରେ ଅତୀତର ରାଜା ଓ ରାଜା କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଭାଷା ଆମର ଭାଷା ଭଣ୍ଡାରକୁ ବହୁମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ପଂଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଣଇଂରେଜୀ ବୈଦେଶିକ ପ୍ରଭାବ ଏବଂ ତା ପରଠାରୁ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ଆମ ଭାଷା ବିଭବକୁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ରେଡିଓ,ମୁଦ୍ରିତ ଓ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଗଣମାଧ୍ୟମର ବିସ୍ତାର ସହ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ବିଦ୍ୟାର

ପ୍ରସାର ଯୋଗୁଁ ଆମ ଭାଷାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟପ୍ରକରଣ ଶୈଳୀର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଘଟିଛି । ଏସବୁର ସଫଳ ଓ ତ୍ରୁଟିଶୂନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗକୁ ଦେଖାଇବା ସହ ଓଡିଆ ଭାଷା ଓ ବ୍ୟାକରଣର ସୁବିସ୍ତୃତ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଅନ୍ୟତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ସମୁଦାୟ ୩୨ଟି କ୍ରେଡିଟ୍‌ରେ ବିଭାଜିତ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମୋଟ ଦୁଇଟି ସେମିଷ୍ଟର ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେମିଷ୍ଟର ନିମନ୍ତେ ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମର ଅନୁବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଛି । ସର୍ବଶେଷରେ କଂପ୍ୟୁଟର କୌଶଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାକୁ କିପରି ଅଧିକ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ କରାଯାଇପାରିବ ସେଥି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଯତ୍ନ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେମିଷ୍ଟର ଶେଷରେ ପ୍ରାୟୋଗିକ ଦିଗକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରୋଜେକ୍ଟ ରଖାଯାଇଛି । ସହଜ ପଠନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ଲକ୍ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ଲକ୍‌କୁ କେତୋଟି ଏକକରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ପରିବେଷଣର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନ୍ତରାଳରେ ନିଜର ପ୍ରଗତି ମାପିବା ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ପଠନ କାଳରେ ଏସବୁର ଉତ୍ତର ଲେଖିବାପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଉତ୍ତର ଲେଖନ୍ତୁ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଡକୁ ଆଗେଇ ଚାଲନ୍ତୁ । ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସମାପ୍ତି ବେଳକୁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଜନ କରିପାରିବେ । ବିଶ୍ୱାସ,ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ଏହି ମୁଦ୍ରିତ ପାଠ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ,ଇଂଟରନେଟ୍ ,ରେଡିଓ ମଲ୍ଟିମିଡିଆ କ୍ଲାସ୍ ,ୱେବ୍ ସାଇଟ୍, ଇ-ମେଲ ଇତ୍ୟାଦିର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରିବେ ।

ମୁକ୍ତ ଓ ଦୂରଶିକ୍ଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ଅତଏବ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନେ ପଠନକାଳରେ ନିଜର ସୁଚିନ୍ତିତ ମତାମତ ପ୍ରଦାନକଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାହା କିପରି ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିବ,ସେଥି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଯତ୍ନ କରାଯିବ ।

ସଂପାଦକ

1.0. ପଠନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଏକକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଧ୍ୱନିର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରାୟୋଗିକ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଭିନିବେଶ କରାଇବା ଏବଂ ବାଚିକ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ଭାଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କିପରି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ତାହାର ଏକ ମୋଟାମୋଟି ଧାରଣା ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା। ତେଣୁ ଏହି ଏକକରେ ଆପଣ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି

- ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାର ଧ୍ୱନି ବ୍ୟବସ୍ଥା କିପରି ସଂରଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି ତଥା କିପରି ଓ କାହିଁକି ସେଗୁଡିକ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ଅବଧାରଣା;
- ସାଧାରଣ ଧ୍ୱନି ଓ ବାଚିକ ଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଓ ବାଚିକ ଧ୍ୱନି ସଂପର୍କରେ ଏକ ମୋଟାମୋଟି ଅବବୋଧ;
- ଉଚ୍ଚାରିତ-ଧ୍ୱନି (phone), ବର୍ଣ୍ଣ (alphabet) ଓ ଅକ୍ଷର/(syllable) ମଧ୍ୟରେ ମନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଭ୍ରମ ଓ ତାହାର ସମାଧାନ;
- ଫୁସଫୁସରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ବା ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ବାହାରକୁ ପ୍ରବାହିତ ହେବାବେଳେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରର ଭୂମିକା ଓ ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଭିନ୍ନ ବାଚିକ ଧ୍ୱନିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମ୍ବଳିତ ଅଧ୍ୟୟନ;
- ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକର ବର୍ଗୀକରଣ ଓ ସେଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷିକ ଅବୟବର ସ୍ଥିତି ଓ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ;
- ଓଡିଆ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ ଓ ସେଗୁଡିକର ବର୍ଗୀକରଣ ତଥା ଓଡିଆ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାରେ ଓଡିଆ ବାଚିକ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକର ସଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣର ବିଧି ଓ ତାହାର ପ୍ରଯତ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା।

1.1. ବିଷୟ ପରିଚୟ

ଏହି ଏକକରେ, ମୁଁ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ ଓ ଓଡିଆ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଉଛି। ଆଉ ଏହି ଆଲୋଚନାର ଅବସରରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଛି ଯେ ଆପଣ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଭାଷାକୁ ନିଜର ଭାବ ବିନିମୟପାଇଁ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ବି ସେହି ଭାଷାକୁ କହିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନି ଓ ସେଗୁଡିକର ପ୍ରଯତ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଜ୍ଞାନ ଆପଣଙ୍କର ରହିଛି। ତେଣୁ କୌଣସି ଭାଷାର ସମୁଦାୟ ଧ୍ୱନିତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାପାଇଁ ମୁଁ ଏଠାରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ସରଳ ଉଦାହରଣ ମାଧମରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯାଉଛି। ଏହି ଶିକ୍ଷାର ପରିଶେଷରେ ଆପଣ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଥିବା ଧ୍ୱନିକୁ ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବ ହେବେ ଯାହା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ ଭାଷାର ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିବ।

ଆମେ ଜାଣନ୍ତି ଶବ୍ଦର ଆଧାର ହେଉଛି ଧ୍ୱନି। ଆଉ ଏହି ଧ୍ୱନି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରାଯାଇଥାଏ। ପ୍ରଥମଟି ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଧ୍ୱନି ପ୍ରକ୍ରିୟା। ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱରେ ଧ୍ୱନି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅବୟବ, ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଧ୍ୱନିର ଲହର ଇତ୍ୟାଦି ସଂପର୍କରେ ଆମେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଓ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ଆମ ଓଡିଆ ଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ, ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା।

1.2. ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ କ'ଣ?

ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ ଆମେ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଥିବା ଧ୍ୱନି-ବ୍ୟବସ୍ଥା (sound system)ର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବଳିତ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ବୁଝିଥାଉ। ଏହି ଧ୍ୱନି-ବ୍ୟବସ୍ଥା କହିଲେ ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦର ଯଥାର୍ଥ ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ କିପରି ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଭାଙ୍ଗିଭାଙ୍ଗି ତାହାର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ମୌଳିକ ଏକକ 'ଧ୍ୱନି' (Phoneme) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚା ଯାଇପାରିବ ତାହାକୁ ବୁଝାଇବା ସହିତ ସେହି ଶବ୍ଦର ବାକ୍ ରେ ପରିଦୃଶ୍ୟ ସ୍ୱରର-ମାନ (pitch), ସ୍ୱରର-ଦୀର୍ଘତା (loudness) ଓ ସେଥିରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ତାଳ (Tempo), ଛନ୍ଦ (Rhythm) ଇତ୍ୟାଦିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇଥାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷାରେ ଥିବା ଧ୍ୱନିର ସଂରଚନାତ୍ମକ ଅଧ୍ୟୟନ ହିଁ ଧ୍ୱନିର୍ବିଜ୍ଞାନ। ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନକୁ ଇଂରାଜୀରେ 'phonetics' ବା 'phonology' କୁହାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହିଁ ନିଶ୍ଚିତ ବିଚାରଯୋଗ୍ୟ।

ବହୁ ସମୟରେ କଥିତ ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାନ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ମାନବ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ବାଚିକ-ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଛନ୍ତି ତାହାର ଅଧ୍ୟୟନକୁ 'phonetics' (ଫୋନେଟିକ୍ସ) କୁହାଯାଇଥାଏ। ଫୋନେଟିକ୍ସ ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନର ଭୌତିକ ଉତ୍ପାଦନ (physical production), ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ସଂଚରଣ (acoustic transmission) ଓ ତାହାପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। ସେହିପରି ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଥିବା ଧ୍ୱନିର ସ୍ୱରୂପ (pattern of sound)ର ଅଧ୍ୟୟନ ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନିଗତ ପ୍ରତିରୂପ, ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ ଅଧ୍ୟୟନକୁ 'phonology' (ଫୋନୋଲୋଜି) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଥାଏ। ଅନ୍ୟ

ଅର୍ଥରେ ‘phonetic’ ପ୍ରତିରୂପର ବ୍ୟାକରଣିକ ଅଧ୍ୟୟନ ହିଁ ଫୋନୋଲୋଜି। ଯେପରିକି ଓଡିଆରେ ‘ଷ୍ଟ୍ର’ ଧ୍ୱନି ଶବ୍ଦର ଆରମ୍ଭରେ ମିଳିପାରେ କିନ୍ତୁ ‘ଫ୍ଟ୍ର’ ଧ୍ୱନି ବ୍ୟାକରଣ ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଥିବା ବାଚିକ-ଧ୍ୱନିର ଭୌତିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ, ତାହାଠାରୁ କାହିଁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ବାଚିକ-ଧ୍ୱନିର ମାନସିକ ବା ଭାବଗତ ଦିଗ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ। ଆମ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ‘phonetics’ (ଫୋନେଟିକ୍ସ) ପାଇଁ ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ, ଧ୍ୱନିଶାସ୍ତ୍ର ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ‘phonology’ (ଫୋନୋଲୋଜି) ପାଇଁ ଧ୍ୱନିପ୍ରକ୍ରିୟା, ଧ୍ୱନିବିଚାର ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇପାରେ। ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ phonetics’ ର ମୂଳଶବ୍ଦ ‘Phone’ ଓ phonology’ ର ମୂଳଶବ୍ଦ ‘Phono’ ଉଭୟ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାରୁ ଆସିଛି, ଯାହାର ଅର୍ଥ ଧ୍ୱନି ଏବଂ ଟିକ୍ସ (tics) ଓ ଲଜି (logy)ଉଭୟର ଅର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ। ତେଣୁ ‘ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ’ କହିଲେ ଏହି ଉଭୟ ଫୋନୋଲୋଜି ଓ ଫୋନେଟିକ୍ସର ଅଧ୍ୟୟନକୁ ସୂଚାଇଥାଏ।

1.3. ଧ୍ୱନିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ବାଚିକ-ଧ୍ୱନି:

ନକାରଂ ପ୍ରାଣନାମାନଂ ଦକାରମନଲଂ ବିନ୍ଦୁଃ|
ଜାତଃପ୍ରାଣାଗ୍ନିସଂଯୋଗାତେନ ନାଦୋଽଭିଧୀୟତେ||

ସଂଗୀତ ରତ୍ନାକର (1|3|6)

ଅର୍ଥାତ୍ – ‘ନକାର’ ହେଉଛି ପ୍ରାଣ-ବାଚକ (ବାୟୁ-ବାଚକ) ଏବଂ ‘ଦକାର’ ହେଉଛି ଅଗ୍ନିବାଚକ। ଏଣୁ ବାୟୁ ଓ ଅଗ୍ନିର ଯୋଗ (ସମ୍ବନ୍ଧ)ରେ ଯାହା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତାହାକୁ ‘ନାଦ’ କହନ୍ତି|

ଏହି ‘ନାଦ’ ହେଉଛି ଦୁଇପ୍ରକାର – ‘ଆହତ ନାଦ’ ଓ ‘ଅନାହତ ନାଦ’। ଏହି ନାଦ ପୁଣି କେବଳ ପିଣ୍ଡ (ଶରୀର) ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ଶରୀର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ। ଯେଉଁ ନାଦକୁ କେବଳ ଅନୁଭବରୁ ଜାଣିହୁଏ, ବା ଯେଉଁ ନାଦ ବିନା ସଂଘର୍ଷରେ ସ୍ୱୟଂଭୁ ରୂପରେ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ, ତାହାକୁ ‘ଅନାହତ ନାଦ’ କହନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଯାହା କାନକୁ ଶୁଣାଯାଏ ଏବଂ ଶରୀରର ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ସଂଘର୍ଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ‘ଆହତ ନାଦ’ କୁହାଯାଏ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁର ସଂଘର୍ଷରୁ କଂପନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ କଂପନ ବାୟୁ ତରଙ୍ଗରୁ ଜନ୍ମ ନିଏ। ଏହି କଂପନଯୁକ୍ତ ବାୟୁ ତରଙ୍ଗ ହିଁ ‘ଧ୍ୱନି’। ଯେପରିକି ଘଣ୍ଟାର ଦୋଳନ ଶବ୍ଦ ବା ହାତର ତାଳି। ଏହି ଧ୍ୱନିର ମାତ୍ରା ସେକେଣ୍ଡକୁ 20 ଡେସିବେଲରୁ କମ୍ ବା 20,000 ଡେସିବେଲରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ଆମର କର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ତାହାକୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ କରିପାରେନାହିଁ ବା ଆମେ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବା ଶୁଣିଲେବି ବୁଝିପାରନ୍ତିନାହିଁ। ତେବେ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଯାଇଥାଏ ତାହା କେବଳ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଥିବାରୁ ବିସ୍ତାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ବାସ୍ତବରେ ‘ବାଚିକ-ଧ୍ୱନି’। ଅତଏବ ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ‘ଆହତ ନାଦ’ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ‘ବାଚିକ-ଧ୍ୱନି’ ବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ‘ଧ୍ୱନି’ ପଦବାଚ୍ୟ।

ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ଗୋଟିଏ ବାଗ୍ ଧ୍ୱନିକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲେ ତାହା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତି ଉଚ୍ଚାରଣ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। କାରଣ ଧ୍ୱନିର ସର୍ବଦା ଦୁଇଟିପକ୍ଷ ରହିଛି; ଗୋଟିଏ ଭୌତିକ ପକ୍ଷ ଓ ଆରଟି ଭାବପକ୍ଷ। ଧ୍ୱନିରେ ଏହି ଭାବପକ୍ଷଟି ନିହିତ ଥିବାରୁ ଭାଷା ଭାବକୁ ବହନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ

ହୋଇଥାଏ ଓ 'ଆହତ ନାଦ' ହିଁ ପରେ ସଂଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର ଓ ରାଗ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ। ତେଣୁ ସ୍ଥୁଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧ୍ୱନି (speech-sound) ତାହାର ଭାଷଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ତାହାର ଭାଷିତ ରୂପକୁ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ରୂପକୁ ଇଂରାଜୀରେ 'phone' କୁହାଯାଇଥାଏ ଓ ଭାଷଣର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଉକ୍ତ ଧ୍ୱନିର ଭାବାତ୍ମକ ରୂପକୁ 'phoneme' କୁହାଯାଇଥାଏ। ତେବେ ଏହାକୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଆମେ ପରବର୍ତ୍ତି ବିଭାଗରେ ବୁଝିବା।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 1

(କ) ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ କେତେକ ବାଚିକ ଧ୍ୱନିର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ବାଚିକ ଧ୍ୱନିର କାହାକୁ କହନ୍ତି, ଦର୍ଶାଅ। (30ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଖ) ଫୋନେଟିକ୍ସ ଓ ଫୋନୋଲୋଜି ଭାଷାବିଜ୍ଞାନର କେଉଁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ସୂଚାଇଥାଏ ଲେଖ।

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ ।)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.4. ଉଚ୍ଚାରିତ-ଧ୍ୱନି (phone), ବର୍ଣ୍ଣ (alphabet) ଓ ଅକ୍ଷର/ (syllable)

1.4.1. ଉଚ୍ଚାରିତ-ଧ୍ୱନି (phone)

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନୀଗଣ ଧ୍ୱନିର ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ (ଭୌତିକ ପକ୍ଷ ଓ ଭାବ ପକ୍ଷ) କୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ତାହାକୁ ଲିଖନରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ଦୁଇପ୍ରକାର ସଂକେତ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି। ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଧ୍ୱନିର ଭୌତିକ ରୂପ (physical form)କୁ ସୂଚାଇବାକୁ ଦୁଇଟି ବକ୍ର ରେଖାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ, ଯେପରିକି /କ୍/, /ତ୍/, /ଟ୍/, /ଡ଼୍/, /ପ୍/ ଇତ୍ୟାଦି। ମାତ୍ର ଧ୍ୱନିର ଭାବ-ପକ୍ଷ (abstract form)କୁ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନରେ ଲେଖିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ବର୍ଗବନ୍ଧନୀ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥାଏ। ଯେପରିକି [କ୍], [ତ୍], [ଟ୍], [ଡ଼୍], [ପ୍] ଇତ୍ୟାଦି।

ଅତଏବ ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଭାବାତ୍ମକ ସ୍ତରରେ ରହିଥାଏ ତାହାକୁ 'phoneme' କୁହାଯାଏ ଓ ତାହା ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଏ (ବାଗ୍ ରୂପରେ) ସେହି ରୂପକୁ ଇଂରାଜୀରେ 'phone' କୁହାଯାଏ। ଅତଏବ ଏହି ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି ହିଁ 'phone'। ଏଇଠି ମନେରଖିବାକୁ ହେବ 'Phoneme' ନିଜେ ଧ୍ୱନି ନୁହେଁ ବରଂ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ବା ଭାବାବସ୍ଥା। ପୁଣି ଗୋଟିଏ ବାଗ୍-ଧ୍ୱନିକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଲେ ତାହା ତାହାର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତି ରୂପର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଯେପରିକି ଓଡିଆରେ /ତ୍/ ଧ୍ୱନି ତାହାର ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ /ତ୍/ ଧ୍ୱନିଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥାଏ। ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଓଡିଆରେ /ଜ୍/ ଧ୍ୱନି ଯେପରି /ଯ୍/ ଧ୍ୱନିଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥାଏ।

1.4.2. ବର୍ଣ୍ଣ (alphabet):

ଧ୍ୱନି ଲିପି ନୁହେଁ। ଲିପି ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ। ଲିପି କେବଳ ଧ୍ୱନିର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିଥାଏ। ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ଏକାଧିକ ଲିପିରେ ବି ପ୍ରକାଶ ପାଇପାରେ। ଅନ୍ୟଦିଗରେ ବହୁଭାଷାରେ ଲିପି ଉକ୍ତ ଭାଷାର ସବୁଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ଯେପରିକି ଓଡିଆ ଭାଷାରେ କ୍ଷ=ଖ୍ୟ, ଶ=ଷ=ସ, ଇ=ଈ, ଉ=ଊ ଇତ୍ୟାଦି। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'U' ସେହି ଭାଷାର ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ 'ଉ' ଧ୍ୱନି (ଉଦାହରଣ:Full), 'ଅ' ଧ୍ୱନି (ଉଦାହରଣ: Umbrella) ବା 'ଇଉ' ଧ୍ୱନି (ଉଦାହରଣ: Urine) ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ।

ବର୍ଣ୍ଣ କହିଲେ ଏକ ବା ଏକାଧିକ ସମଧର୍ମୀ ଧ୍ୱନିକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ଏକ ସାଂକେତିକ ରୂପ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଧ୍ୱନିକୁ କେବଳ ଶୁଣିହେଉଥିବାବେଳେ, ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଉଭୟ ଦେଖିହୁଏ ଓ ଶୁଣିହୁଏ। ଅତଏବ ଉଭୟ ଧ୍ୱନି ଓ ଲିପିର ସମନ୍ୱୟରୁ ବର୍ଣ୍ଣର ଉତ୍ପତ୍ତି। ବର୍ଣ୍ଣର ସଜ୍ଞାରେ ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର, ତାହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ ମୁଖର ଉଚ୍ଚାରଣ ମଧ୍ୟ ପରିସରଭୁକ୍ତ। ଯେପରିକି ଓଡିଆରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ।

1.4.3. ଅକ୍ଷର (syllable):

ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଇଂରାଜୀର 'ସିଲେବଲ୍/syllable' ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରାୟତଃ ଓଡିଆର 'ଅକ୍ଷର' ପଦବାଚ୍ୟ ହେଲେବି ଏହାର ସଠିକ ସଂଜ୍ଞାଟିଏ ଦେବା ଏକ ବିବଦମାନ ବିଷୟ। ଓଡିଆରେ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିକୁ ସିଲେବଲର ମୂଳ ଉପାଦାନ ବା କେନ୍ଦ୍ରଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିକୁ ତାହାର ଆଶ୍ରିତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି। କାରଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସେଥିରେ ସ୍ୱର ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ରହିଥାଏ। ଯେପରିକି 'ଟ' ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ (ଟ୍ + ଅ)ର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରୁ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ। କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ 'ଅ' କି 'ଟ୍' ପ୍ରକାଶ ନପାଇ କେବଳ 'ଟ' ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ। ତେଣୁ ଏତିକି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ 'ଅ', 'ଆ', 'ଟ', 'ବ' ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସିଲେବଲ ବା ଅକ୍ଷର ସେହିପରି 'ପା, 'ଧା', 'ନି', 'କ୍ର' ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସିଲେବଲ ବା ଅକ୍ଷର। ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଥରରେ ଯାହା ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହା ଗୋଟିଏ 'ସିଲେବଲ'। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'c', 'd', 'p' ଭଳି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସିଲେବଲ ନୁହଁନ୍ତି କାରଣ ସେମାନେ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସେଗୁଡିକର ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଫରକ ଆସିଥାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରୁ 'hand, arm, eye, head' ଇତ୍ୟାଦି ଏକକ ସିଲେବଲ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାବେଳେ 'mother, father, sister, husband' ଇତ୍ୟାଦି ଦୁଇ ସିଲେବଲ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି। ତେଣୁ ସିଲେବଲଗୁଡିକ ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ଏକକ ଅଟନ୍ତି।

ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ପୁସ୍ତକରେ ସିଲେବଲ ବା ଅକ୍ଷର ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇଁ c ଓ v କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ। ଅଧିକ ବୋଧଗମ୍ୟ ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦଗୁଡିକରୁ ସେଗୁଡିକର ସିଲେବଲ ବିଭାଜନକୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା।

ଶବ୍ଦ	ଅକ୍ଷର ବିଶ୍ଳେଷଣ	ଅକ୍ଷର/ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା
ଅଫିସ୍	v-cvc	2
ଅରୁଆ	v-cv-v	3
ଆଦର	v-cv-cv	3
ଉଷୁନା	v-cv-cv	3
ମାନ	cv-cv	2
ଅପମାନ	v-cv-cv-cv	4
ଅପଚୟ	v-cv-cv-cv	4
ଅଣ୍ଡିରା	v-ccv-cv	3
ଦେବତା	cv-cv-cv	3
ରାକ୍ଷସ	cv-cv-cv	3
ସାନ	cv-cv	2
ବଡ	cv-cv	2
ହାତୀ	cv-cv	2
ବାଘ	cv-cv	2

ଠିକ୍	cvc	1
ସଠିକ୍	cv-cvc	2
ଚକ୍ ଚକ୍	cvc-cvc	2

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 2

(କ) ବାପା, କଲମ, ସନ୍ୟାସୀ, କାଗଜ ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କର।

(ଖ) ଉଚ୍ଚାରିତ-ଧ୍ୱନି, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବା ସହିତ, 'ଜନନୀ, ଉଷୁନା, ଆଦର, ଅପମାନ, ପଣସ' ଆଦି ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କର। (70ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.5. ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଓ ତାହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ:

ସମସ୍ତ ସାଧାରଣ ବାକ୍ ଫୁସଫୁସରୁ ଆସୁଥିବା ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ଧ୍ୱନିର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ବାୟୁ। ଫୁସଫୁସ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଆସୁଥିବା ଶ୍ୱାସ ବାୟୁ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ଭିତରେ ନାନା ଭାବରେ ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଧ୍ୱନିରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ପାଇଁ ଏହି ଶ୍ୱାସ ବାୟୁ କେଉଁଠି କିପରି ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବ ଓ ସେଗୁଡିକର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଆମେ ପରିଚିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର କହିଲେ ଆମେ ଫୁସଫୁସଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟଦେଇ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଓ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିଥାଉ। ଫୁସଫୁସରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଶ୍ୱାସନଳୀରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରରେ ଆଘାତ ପାଏ। ତାହାପରେ ସେହି ବାୟୁ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ବାଟଦେଇ ବା ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ ଥିଲେ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିଥାଏ।

ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଏଠାରେ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଚିତ୍ରରେ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇଛି।

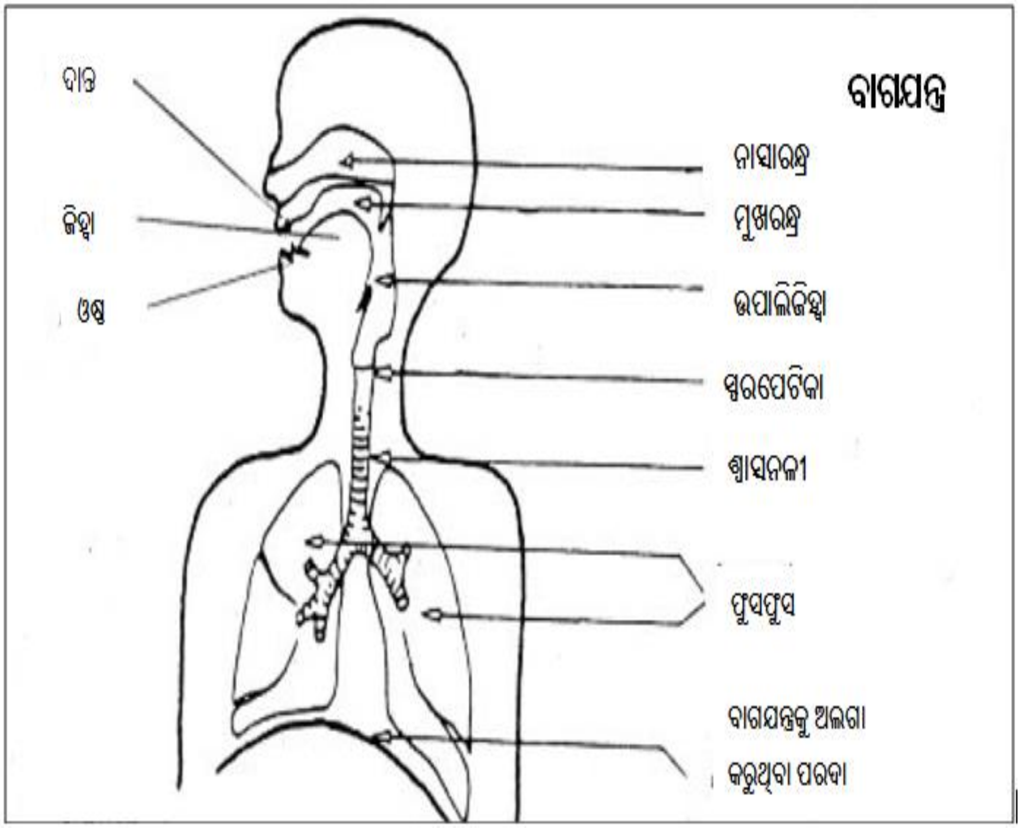

ଏହି ଅଂଶଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି:- 1. ଓଷ୍ଠ, 2. ଦାନ୍ତ, 3. ବର୍ତ୍ସ, 4. ତାଳୁ (କଠିନ ତାଳୁ, କୋମଳ ତାଳୁ), 5. ଅଲିଜିହ୍ୱା ବା ଘଣ୍ଟିକା, 6. ଜିହ୍ୱା (ଜିହ୍ୱାଗ୍ର, ଜିହ୍ୱାଫଳକ, ଜିହ୍ୱାମଧ୍ୟ, ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍), 7. ଉପାଲିଜିହ୍ୱା ବା ଗଳଗହ୍ୱର, 8. ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣ, 9. ସ୍ୱରପେଟିକା ଓ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ, 10. ଶ୍ୱାସନଳୀ, 11. ନାସାରନ୍ଧ୍ର

1.5.1. ଓଷ୍ଠ (Lip): ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଅଂଶଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଓଷ୍ଠ ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଇଥାଏ। ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନଭାବେ ଆବୃତ ଥାଆନ୍ତି। ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଓଠ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ଦୁଇଟିଯାକ ଓଷ୍ଠ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନରେ ତଳ ଓଷ୍ଠଟି ବିଶେଷଭାବେ ଅଧିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ ଥାଏ।

1.5.2 ଦାନ୍ତ (teeth): ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦାନ୍ତ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ତଳ ଦାନ୍ତକୁ ନବୁଝାଇ ଉପର ପାଖର ସାମନା ଦାନ୍ତକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। ଦାନ୍ତଗୁଡିକ ତଳ ଓଠ ବା ଜିହ୍ୱା ସହିତ ମିଳି ବା ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ନିର୍ମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି।

1.5.3 ବର୍ତ୍ସ (Alveola): ଉପର ଦାନ୍ତର ତଳମାଡିକୁ ବର୍ତ୍ସ କୁହାଯାଏ। ଉପର ଦାନ୍ତମୂଳଠାରୁ ତାଳୁର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ବିସ୍ତୃତ। ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ବର୍ତ୍ସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ବା ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି।

1.5.4. ତାଳୁ (Palate): ବର୍ତ୍ସଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅଲିଜିହ୍ୱା ବା ଘଣ୍ଟିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ତାଳୁ କୁହାଯାଏ। ତାଳୁର ଗଠନ ପ୍ରକୃତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ତାହା ହେଲେ (କ) କଠିନତାଳୁ (Hard Palate) ଓ (ଖ) କୋମଳ ତାଳୁ (Soft Palate)।

ବର୍ତ୍ସଠାରୁ ଉପର ତାଳୁରେ ହାତ ମାରି ମାରି ଗଲେ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାଡଥିବାର ଜଣାପଡେ, ତାହାକୁ କଠିନ ତାଳୁ କୁହାଯାଏ। ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ବାଗ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଏହି ଅଂଶଟି ବର୍ତ୍ସଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋମଳତାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ। ଏହି କଠିନତାଳୁରେ ବର୍ତ୍ସର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧା (Cerebrum) କୁହାଯାଏ। ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଏହି କଠିନ ଅଂଶଟି ସର୍ବଦା ସ୍ଥିର ଥାଏ। ଏହା କେବେ ତଳକୁ ଉପରକୁ ହୋଇପାରେନାହିଁ।

କଠିନ ତାଳୁର ସୀମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଘଣ୍ଟିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ କୋମଳ ଅଂଶକୁ କୋମଳ ତାଳୁ କୁହାଯାଏ। ଏହା ଆପେ ଆପେ ତଳ ଉପର ହୋଇପାରେ। ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଲାବେଳେ କୋମଳ ତାଳୁ ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡିଲାବେଳେ ତଳକୁ ପଡିଯାଏ। ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଓ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏକ କବାଟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ।

1.5.5. ଅଲିଜିହ୍ୱା ବା ଘଣ୍ଟିକା (Uvula): କୋମଳ ତାଳୁର ଶେଷ ଭାଗରେ ଛୋଟ ବଲ୍ ପରି ଓହଳିଥିବା ମାଂସପିଣ୍ଡୁଳାଟିକୁ ଘଣ୍ଟିକା କୁହାଯାଏ। କୋମଳ ତାଳୁ ସହିତ ଏହା ତଳୁ ଉପରକୁ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ।

1.5.6. ଜିହ୍ୱା (Tongue): ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଜିହ୍ୱା ସବୁଠୁଁ ଗତିଶୀଳ ଓ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ। ଭାଷଣ କ୍ରିୟାରେ ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ବ୍ୟବହାରର ଉପଯୋଗିତା ଅନୁସାରେ ବହୁ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି। ଏହି

ବ୍ୟବହାରର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜିହ୍ୱାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି, ଯଥା: ଜିହ୍ୱାଗ୍ର, ଜିହ୍ୱାଫଳକ, ଜିହ୍ୱାମଧ, ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍।

ଜିହ୍ୱାର ଆଗପଟକୁ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଓ ତାହାର ତଳପାଖକୁ ଲାଗିଥିବା ଅଂଶକୁ ଜିହ୍ୱାଫଳକ କୁହାଯାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଜିହ୍ୱାର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପ୍ରାକୃତିକ ଭାବରେ ପାଟି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିପାରେ ତାହାକୁ ଜିହ୍ୱାଫଳକ କୁହାଯାଏ।

ମୁଖରନ୍ଧ୍ରରେ ଜିହ୍ୱା ନିଷ୍କ୍ରିୟହୋଇ ତାହାର ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ, ଜିହ୍ୱାର ଯେଉଁ ଅଂଶ କଠିନ ତାଳୁର ବିପରୀତରେ ଥାଏ ତାହାକୁ ଅଗ୍ରଜିହ୍ୱା (Front Of tongue) କୁହାଯାଏ। ଏଇଠି ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଓ ଅଗ୍ରଜିହ୍ୱା ଦୁଇଟିଶବ୍ଦ ଏକାକଥା ନୁହେଁ।

କୋମଳ ତାଳୁର ବିପରୀତରେ ଥିବା ଜିହ୍ୱାର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଜିହ୍ୱାଗ୍ରଠାରୁ ଜିହ୍ୱାର ମୂଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ଗଳଗହ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ତାହାକୁ ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ (Back of Tongue) କୁହାଯାଏ। ସେହିପରି ଜିହ୍ୱାଫଳକଠାରୁ ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ ର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାୟତଃ ଦେଢଇଞ୍ଚ ବିସ୍ତୃତ ଅଂଶ ଜିହ୍ୱାମଧ (middle of the tongue) ରୂପେ ପରିଚିତ।

ଅତଏବ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପଶ୍ଚାତ୍ ଜିହ୍ୱା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ହିଁ ଜିହ୍ୱା ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି।

1.5.7. ଉପାଲିଜିହ୍ୱା ବା ଗଳଗହ୍ୱର (Pharynx): ଜିହ୍ୱାମୂଳର ପଛପଟରେ ଟିକିଏ ତଳକୁ ଗଳଦେଶରେ ଯେଉଁ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନଟି ରହିଛି ତାହାକୁ ଉପାଲିଜିହ୍ୱା କୁହାଯାଏ। ଏହାକୁ କେହିକେହି ଗଳା ମଧ କହିଥାନ୍ତି। ଏହା ଜିହ୍ୱାମୂଳର ପଛ ଓ କଣ୍ଠର ପଛକାନ୍ଥର ଠିକ୍ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ। ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ହିଁ ଉଭୟ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରର ଠିକ୍ ମିଳନ ସ୍ଥଳ। ଜିହ୍ୱାକୁ ପଛପଟକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଏହି ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବିଭିନ୍ନ ଆକାରରେ ବଡ ସାନ କରି ଧ୍ୱନିର ରୂପକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥାଏ।

1.5.8. ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣ (Epiglottis): ଗଳଗହ୍ୱରର ଠିକ୍ ତଳକୁ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣର ସ୍ଥାନ। ଏହା ଜିହ୍ୱାମୂଳର ତଳକୁ ଗଛର ପତ୍ର କିମ୍ବା ଚାମଚ ଭଳି ଠିଆହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ମାଂସଳ ଅଂଶବିଶେଷ। ଭୋଜନ ସମୟରେ ଏହା ଶ୍ୱାସନଳୀକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖେ; ଶ୍ୱାସନଳୀର ମାର୍ଗକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଖାଦ୍ୟକୁ ଖାଦ୍ୟନଳୀ (esophagus) ଭିତରକୁ ପଠାଇଦିଏ।

1.5.9. ସ୍ୱରପେଟିକା(Larynx) ଓ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ(Vocal Folds):

ଆମେ ପଦାରୁ ଦେଖିପାରୁନଥିଲେ ବି ବେକରେ କଣ୍ଠାବଳି ସାମାନ୍ୟ ବାହାରି ପଡିଥିବା ଅବୟବଟି ହେଉଛି ସ୍ୱରପେଟିକା। ଏହି ସ୍ୱରପେଟିକାକୁ ଇଂରାଜୀରେ 'Adam's Apple' କୁହାଯାଇଥାଏ।

ଏହି ସ୍ୱରପେଟିକାକୁ ମଧ୍ୟ ଫାଇବରସ୍କୋପ୍ (fibrescope) ମାଧ୍ୟମରେ ଅବଲୋକନ କରାଯାଇପାରେ। ଏହି ସ୍ୱରପେଟିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗ୍ରନ୍ଥି ଗୋଟିଏ ପତଳା ନଳୀ ଆକାର ହୋଇ ଫୁସଫୁସ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାନ୍ତି, ଯାହାକୁ ଆମେ ଶ୍ୱାସନଳୀ କହିଥାଉ। ତେଣୁ ଶ୍ୱସନଳୀର କିଞ୍ଚିତ୍ ଉପର ଭାଗରେ ଓ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣର କିଞ୍ଚିତ୍ ତଳେ ସ୍ୱରପେଟିକାର ସ୍ଥାନ। ଏହି ସ୍ୱରପେଟିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗ୍ରନ୍ଥି ଭିତରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରଦା ଭଳି ଦୁଇଟି ତନ୍ତ୍ରୀ ପରସ୍ପରର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ରହିଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ ଆମେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ (Vocal folds) କହିଥାଉ। ଏହି ପରଦା ଦୁଇଠି ସ୍ୱରପେଟିକା ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଖଞ୍ଜାହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ମାତ୍ରାରେ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଯେଉଁ ସ୍ପନ୍ଦନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ତେଣୁ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଶ୍ୱାସନଳୀରେ ବାୟୁ ସ୍ରୋତକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା। ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁଇଟି ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନକୁ କାକଳ ବା Glotis କୁହାଯାଏ। ଏହି କାକଳର ଆକାର ଭିନ୍ନତାରେ ଧ୍ୱନିରେ ଭିନ୍ନତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ଆସୁଥିବା ପବନର ସହାୟତାରେ କାକଳର ପରିବର୍ତ୍ତୀତ ଆକାର ଅନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ।

1.5.10. ଶ୍ୱାସନଳୀ (Trachea): ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ନଳୀକୁ ଶ୍ୱସନଳୀ କୁହାଯାଏ। ଛୋଟଛୋଟ ଗୋଲାକାର ଉପାସ୍ଥିରେ ଏହି ଶ୍ୱାସନଳୀ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ। ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଏହି ଶ୍ୱାସନଳୀ ମଧ୍ୟଦେଇ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଥାଏ।

1.5.11. ନାସାରନ୍ଧ୍ର (Nazal Cavity): ଗଳଗହ୍ବରଠାରୁ ସିଧା ଉପରକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ମାର୍ଗହିଁ ନାସାରନ୍ଧ୍ର। ଏହି ପଥ ଦେଇ ବାୟୁ ନାକବାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାରଥାଏ। କଥା କହିବାବେଳେ, କୋମଳତାଲୁ ଉପରକୁ ଉଠି ନାସାରନ୍ଧ୍ରକୁ ବନ୍ଦ କରିଥାଏ ଓ ତଳକୁ ଦବି ନାସାରନ୍ଧ୍ରକୁ ଖୋଲିଥାଏ। ସମୟ ସମୟରେ କୋମଳତାଲୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାନରେ ରହେ ଯେ, ବାୟୁ ଦୁଇଭାଗ ହୋଇ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଓ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଉଭୟ ପଥରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଥାଏ। ନ୍, ମ୍ ପ୍ରଭୃତି ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଉଭୟ ଖୋଲାଥାଏ।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 3

(କ) ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ବାର ଗୁରୁତ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କର। (30ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଖ)ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶଗୁଡିକୁ ଲେଖ।

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.6. ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ:

ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ସମସ୍ତ ଅବୟବ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନରେ ସହଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି। ଓଡିଆରେ ସମସ୍ତ ଧ୍ୱନି ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ବାହାରକୁ ଆସୁଥିବା ବାୟୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସୃଷ୍ଟି ହୁଅନ୍ତି। ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ର ପ୍ରଶ୍ୱାସଯୁକ୍ତ ବାୟୁକୁ ଭିତରକୁ ନେଇ ତାହାକୁ ବାହାରକୁ ନିଶ୍ୱାସରୂପେ ଶ୍ୱାସନଳୀ ମଧ୍ୟଦେଇ ଛାଡିବା ବେଳେ ସ୍ୱରପେଟିକାଠାରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଯେତେବେଳେ ଏହି ସ୍ୱରପେଟିକାରେ ଏହି ବାୟୁ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଲାବେଳେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀର ଶିଥିଳ ଧାର କମ୍ପିତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଉକ୍ତ କମ୍ପନକୁ 'ଘୋଷ' କହନ୍ତି। ଘୋଷ ସହିତ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି ହିଁ ସଘୋଷ ଧ୍ୱନିରୂପେ ପରିଚିତ। ଓଡିଆ ଭାଷାର ଅ, ଆ, ଜ, ଡ ଇତ୍ୟାଦି ସଘୋଷ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଯଦି ବାୟୁ ପ୍ରବାହିତ ହେବାବେଳେ, ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଫଳରେ ବାୟୁର ଆଘାତରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କୌଣସି କମ୍ପନ ବା ଘୋଷ ସୃଷ୍ଟି ନହୋଇ ବି ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଇଥାଏ। ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ କ, ଚ, ଟ, ତ, ପ ଇତ୍ୟାଦି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି। ଏହାପରେ ଉକ୍ତ ବାୟୁ ଗଳଗହ୍ୱର ମଧ୍ୟଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିବାବେଳେ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ବା ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଯାଇଥାଏ। ମାତ୍ର ଏହି ବହିର୍ମୁଖୀ ବାୟୁ ଗଳଗହ୍ୱର ପରେ ବାହାରକୁ ବାହାରିବାବେଳେ, ମୁଖରନ୍ଧ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ବିଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାରୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଯଦି ବାୟୁ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ମଧ୍ୟଦେଇ ବାହାରିଯାଏ, ତେବେ ସେଥିରୁ ନାସିକ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ବାୟୁ ପ୍ରବାହର ଗତିପଥକୁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଚିତ୍ରରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା।

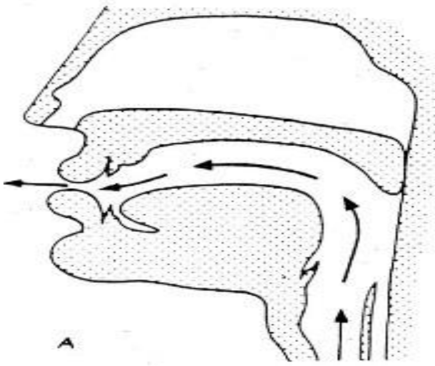

ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ବାୟୁପ୍ରବାହର ଗତିପଥ

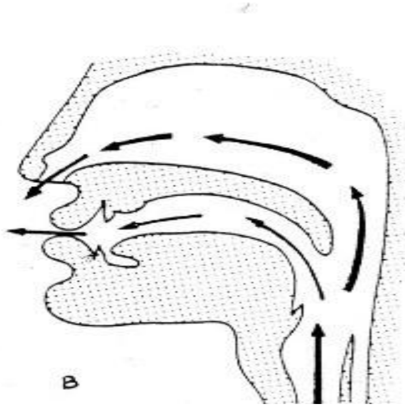

ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ବାୟୁପ୍ରବାହର ଗତିପଥ

ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ସଂପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ କୁହାଯାଏ। ଏହି କ୍ରମରେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନରେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ତାହାକୁ ଆଲୋଚନା କରିବା। ଯଦିଏ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଏକାଧିକ ଅବୟବର ମିଳିତ ଭୂମିକା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗୋଟିଏ ଅବୟବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ, ଅନ୍ୟ ଅବୟବଗୁଡ଼ିକ ପରୋକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି। ଯେପରିକି ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ମୁଖ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉପର ଦାନ୍ତକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଭାଷାର 'ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ' ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ।

1.6.1 ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଓଷ୍ଠର ଭୂମିକା: ଉଭୟ ଉପର ଓ ତଳ ଓଷ୍ଠ ବହୁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି। ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଓଷ୍ଠ ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ଉଭୟ ଓଷ୍ଠ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରୁ ପ, ବ, ମ ଭଳି ବା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରୁ p, b, m ଭଳି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଓଷ୍ଠହିଁ ପ୍ରଧାନ ଉଚ୍ଚାରକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ତେବେ ତଳ ଓଷ୍ଠଟି ବହୁ ସମୟରେ ଉପର ଓଷ୍ଠ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କ୍ରିୟାଶୀଳ ରହିଥାଏ। ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ବେଳେ ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟ ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି; ଯେପରିକି:

ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟ ବୃତ୍ତାକାର ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ – ଉ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ।

ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟର ଅବୃତ୍ତାକାର ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ –ଆ, ଓ ଆଦି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଅନ୍ତି।

ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ତୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ – ଏ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ।

ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟର ଉଦାସୀନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ – ଅ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ।

1.6.2 ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ଭୂମିକା: ଭାଷଣ ସମୟରେ ଜିହ୍ୱା ଆଗକୁ ପଛକୁ ଗତିକରି ବା ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଧାରଣ କରି ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ।

ପୂର୍ବରୁ ଆମେ କହି ରଖିଛେ, ବ୍ୟବହାରର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କିପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜିହ୍ୱାକୁ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର, ଜିହ୍ୱାଫଳକ, ଜିହ୍ୱାମଧ୍ୟ, ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ ଭାବରେ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ଏହି କ୍ରମରେ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ଏହି ଚାରୋଟି ଅଂଶ କିପରି ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ତାହାର ଆଲୋଚନା କରିବା।

1.6.2.1 ଜିହ୍ୱାଗ୍ର (tip of the tongue): ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଜିହ୍ୱାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଗତିଶୀଳ। ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ତାହାର ପ୍ରାକୃତିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇ ତଳଧାଡି ଦାନ୍ତମୂଳରେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ପଡି ରହିଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଓଡିଆର - ଇ, ଉ ଆଦି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଅନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଏହି ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଉପର ଦାନ୍ତକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ, ତ୍, ଥ୍, ଦ୍, ଧ୍, ନ୍ ଆଦି ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଉପରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ।

1.6.2.2 ଜିହ୍ୱାଫଳକ (blade of the tongue): ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର 'S' ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାଫଳକ ଯେପରି ବର୍ତ୍ସର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଜିହ୍ୱାଫଳକକୁ ବ୍ୟବହାର କରି 'ସ' ଭଳି ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇପାରେ। ତେବେ ଓଡିଆରେ ଏହି 'ସ' ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ବୋଲିର ବ୍ୟକ୍ତି କେତେବେଳେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି, ତ ଆଉ କେତେବେଳେ ଜିହ୍ୱାଫଳକକୁ ବ୍ୟବହାର କକରିଥାନ୍ତି ଓ ଏହିକ୍ରମରେ 'ସ' ର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଫରକ ଆସିଥାଏ।

1.6.2.3 ଜିହ୍ୱାମଧ୍ୟ (mid of the tongue): ଜିହ୍ୱମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ କଠିନ ତାଲୁ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ବା ତାହା ଆଡକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ତାଲବ୍ୟଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ। ଜିହ୍ୱାମଧ୍ୟ କଠିନତାଲୁ ଆଡକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଇ, ଏ ଭଳି ଅଗ୍ର ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆଭାଷାର 'ଶ' ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଲବ୍ୟ ଶ ରୂପେ ପରିଚିତ। କଠିନ ତାଲୁ ସହିତ ଜିହ୍ୱାମଧ୍ୟ ମିଳିତ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱ ଖୋଲା ରହିଲେ ପାର୍ଶ୍ୱିକ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ।

1.6.2.4 ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ (back of the tongue): ଉଭୟ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ରହିଛି। ଏହା ବିଭିନ୍ନ ପରିମାଣରେ କୋମଳ ତାଲୁ ଆଡକୁ ଉଠି ଓ ଫୁସଫୁସରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁକୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ପଶ୍ଚସ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ। ସେହିପରି କୋମଳ ତାଲୁ ଓ ଅଲିଜିହ୍ୱା ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ କଣ୍ଠ୍ୟଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ। ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ କୋମଳତାଲୁ ଓ ଅଲିଜିହ୍ୱାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ।

ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜିହ୍ୱା ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ। ଅନ୍ୟଭାବେ ଜିହ୍ୱା ଅବସ୍ଥାନର ଉଚ୍ଚତା, ତାହାର ସ୍ପର୍ଶ ତାହାର ଆକାର, ଏପରିକି ତାହାର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ଧ୍ୱନିର ସ୍ୱରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ। ଏହାକୁ ଆମେ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଯେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ କରିବା ସେତେବେଳେ ବୁଝିବା।

1.6.3. ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା:

ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ସାଧାରଣତଃ ବାଚକ ଧ୍ୱନିର ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ସ୍ୱରମାର୍ଗକୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା ବା ତଦନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ଆକାର ପ୍ରଦାନ କରିବା। ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ସାଦାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚାରକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ହୋଇଥାଏ। ପ୍ରଥମଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ କହିବାବେଳେ, ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ଆମେ ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ। ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ କହିଲେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ସେହି ଅବୟବ ଯାହା ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଚଳମାନ ହୁଏନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ କହିଲେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅବୟବ ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ ଆଡକୁ ଗତିକରି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ନିଭାଇଥାଏ। ସାଧାରଣତଃ ମୁଖରନ୍ଧ୍ରର ଉପର ଅଂଶକୁ ଆମେ ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ ରୂପେ ବିବେଚନା କରିଥାଉ। କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟତଃ ବହୁ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱା ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ ଆଡକୁ ଗତିକରୁ ଥିବାରୁ ଜିହ୍ୱାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ। କିନ୍ତୁ କେତେକ ବାକ୍ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏହି ଉଭୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଧ୍ୱନି ଉଭୟ ଚଳମାନ ହୋଇଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଭୟ ଉଚ୍ଚାରକର ଭୂମିକା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଧରି ହୁଏ ନାହିଁ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ 'ପ' ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ କାରଣ ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଉଭୟ ଉଚ୍ଚାରକ ପରସ୍ପରର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି କିଛି ସମୟ ବାୟୁମାର୍ଗକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇଥାନ୍ତି। ଧ୍ୱନିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକର ଏକ ମୋଟାମୋଟି ତାଲିକାକୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା।

ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ	ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ	ପରୋକ୍ଷ ଉଚ୍ଚାରକ
ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି	ଉଭୟ ଉପର ଓ ତଳ ଓଷ୍ଠ	କିଛି ନାହିଁ
ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି	ଜିହ୍ୱାଶୀର୍ଷ	ଉପର ଆଗ ଦାନ୍ତ
କଣ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି	ଜିହ୍ୱାର ପଛଭାଗ	କୋମଳ ତାଲୁ
ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନି	ଜିହ୍ୱାର ଶୀର୍ଷ ଓ ଜିହ୍ୱାର ଧାର	କଠିନ ତାଲୁ
ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନି	ଜିହ୍ୱାଶୀର୍ଷ	ମୂର୍ଦ୍ଧା ବା କଠିନ ତାଲୁ

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 4

(କ) ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଓଷ୍ଠର ଯାହାସବୁ ଭୂମିକା ରହିଛି ଲେଖ। (30ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଖ)ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଉପର ଦାନ୍ତକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଓଡିଆ ଭାଷାର ଯେଉଁସବୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇଥାଏ, ସେଗୁଡିକର ଉଦାହରଣ ପ୍ରଦାନ କର।

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.7. ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ:

ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଚଳିତ ତଥା ଲୋକପ୍ରିୟ ବର୍ଗୀକରଣ ହେଉଛି ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ। ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାବେଳେ ବାୟୁମାର୍ଗ ଖୋଲାରହି ବାୟୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ନହୋଇ ବା ବାୟୁମାର୍ଗ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ନକରି ବହିଃର୍ମୁଖୀ ହୋଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହାକୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଅନ୍ୟଧ୍ୱନିର ସହାୟତା ବିନା ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ। ସ୍ୱର ସଂପର୍କରେ 'ନାଟ୍ୟ ରତ୍ନାକର' କୁହେ –

ସ୍ୱୟଂ ଯୋ ରାଜତେ ନାଦଃ ସ ସ୍ୱରଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ।
ସୋଽପି ସପ୍ତସ୍ୱରସ୍ତଜଜ୍ଞୈଃପ୍ରୋକ୍ତଃ ଷଡ୍ ଜାଦି ଭେଦତଃ।।

ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ନାଦ ନିଜେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ସ୍ୱର କୁହାଯାଏ।

ଅନ୍ୟ ପଟରେ ଯେଉଁ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ସହାୟତାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ ତାହାକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। ପତଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କର 'ମହାଭାଷ୍ୟ'ରେ ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ସଂଜ୍ଞା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି କହିଛନ୍ତି – "ସ୍ୱୟଂ ରାଜନ୍ତେ ସ୍ୱରା ଅନ୍ୱଗ୍ ଭବତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମିତି"।

ତେବେ ଆଧୁନିକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ, ଜିହ୍ୱାର ସ୍ଥିତି, ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟର ଅବସ୍ଥିତି, ଭାଷିକ ଅବୟବଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପର୍ଶ, ନିର୍ଗତ ବାୟୁର ସଂଘାତ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବାରୁ ଏହାକୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ ବା ବର୍ଗୀକରଣ କରାଯାଇପାରେ। ବୋଧଗମ୍ୟତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ବିଭାଗୀକରଣ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ସୂଚୀତ କରାଯାଉଛି।

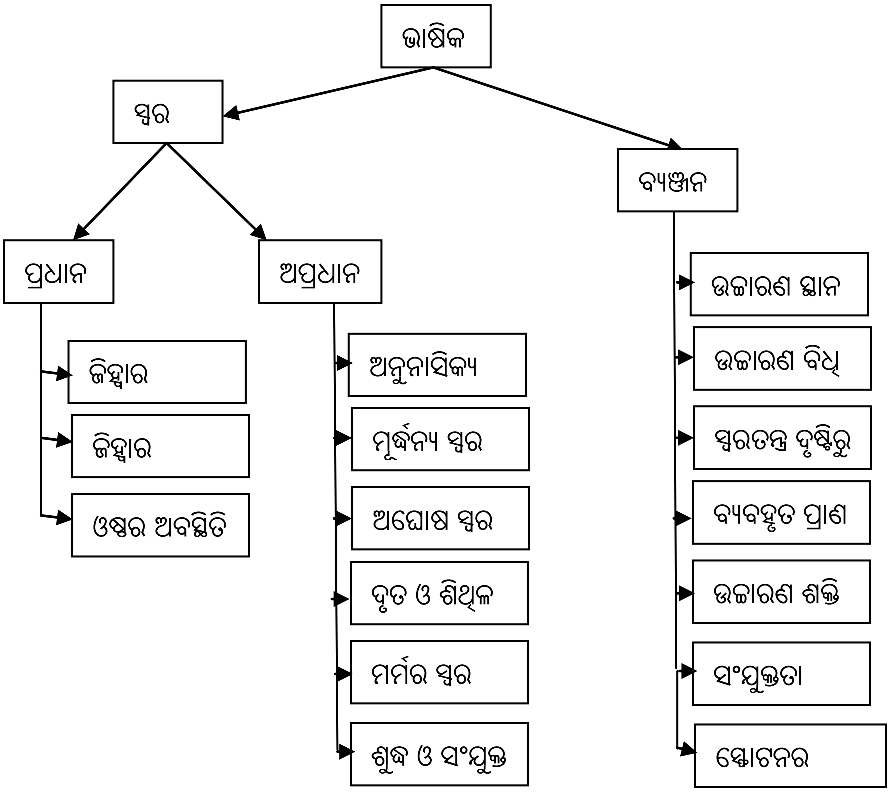

ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟତଃ ସମସ୍ତ ଭାଷାରେ ପାଖାପାଖି ସମସ୍ତ ସିଲେବଲରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ରହିଛି। ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକ ସଘୋଷ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି। ଯେକୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରଧାନତଃ ଜିହ୍ୱା ଓ ଓଷ୍ଠ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାନ୍ତି। ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ବିଚାରକୁ ନେବାବେଳେ ଜିହ୍ୱାର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ, ଉଚ୍ଚତା ସହିତ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟର ଅବସ୍ଥିତିକୁ ବିଚାରକୁ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜିହ୍ୱା ଓ ଓଷ୍ଠକୁ ନେଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବୟବ ଯଦି ଏହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଅପ୍ରଧାନ ବର୍ଗୀକରଣର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିପାରିବା।

1.7.1 ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପ୍ରଧାନ ବର୍ଗୀକରଣ:

1.7.1.1 ଜିହ୍ୱାର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ: ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ। ସେହି ବିଭାଗଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି (କ) ଅଗ୍ରସ୍ୱର (Front vowel), (ଖ) ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୱର (Back Vowel), ଓ (ଗ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟସ୍ୱର (Mid Vowel)। ଜିହ୍ୱାର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ କହିଲେ ଏଠାରେ ଆମେ ଜିହ୍ୱାର ଆଗକୁ ବା ପଛକୁ ଗତି ସହିତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର କେଉଁ ଅଂଶ ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତରରେ ରହିଛି ତାହାକୁ ବୁଝିଥାଉ।

ଅଗ୍ରସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ ଜିହ୍ୱାଟି ଆଗକୁ ଲମ୍ୱିଯାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର '[i]'ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଜିହ୍ୱାକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧା ଆଡକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇଥାଏ। ଆମ ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ ଇ, ଏ ଆଦି ଅଗ୍ରସ୍ୱର ଅଟନ୍ତି।

ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ ଜିହ୍ୱାଟି ପଛଆଡକୁ ଟାଣି ହୋଇଯାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର '[u]'ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଜିହ୍ୱାକୁ କୋମଳତାଲୁ ଆଡକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଇଥାଏ। ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ ଉ, ଓ ଆଦି ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୱର ଅଟନ୍ତି।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା କେନ୍ଦ୍ର ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରୁ about ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ସିଲେବଲର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ୱର ହେତୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆ ଭାଷାରୁ ଅ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ୱରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

1.7.1.2 ଜିହ୍ୱାର ଉତ୍ତୋଳନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ:

ଜିହ୍ୱାର ଉତ୍ତୋଳନ ଜିହ୍ୱାର ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତର ଓ ମୁଖବିବରର ଉପର ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ। ଜିହ୍ୱାର ଉତ୍ତୋଳନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିଗୁଡିକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ, ଯଥା: (କ) ସଂବୃତ, (ଖ) ବିବୃତ, (ଗ) ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ, (ଘ) ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତ।

ସଂବୃତ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାର କିଛି ଅଂଶ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଯାଇ ମୁଖବିବର ଅଧିକ ସଂବୃତ ବା ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର '[i]'ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା ମୂର୍ଦ୍ଧାର ଦିଗରେ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆର 'ଇ, ଉ' ସଂବୃତ ସ୍ୱରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

ବିବୃତ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାର କିଛି ଅଂଶ ଅଳ୍ପ ଉପରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଥାଏ। ମୁଖବିବର ଓ ତାଳୁ ଭିତରେ ଅଧିକ ଫାଙ୍କ ରହି ଖୋଲି ହୋଇଯାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର '[a]' କୁ ବିବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ। ଓଡିଆର 'ଅ, ଆ' ବିବୃତ ସ୍ୱରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଅଳ୍ପ ଉପରକୁ ଅତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ମୁଖବିବର ଅଧା ସଂକୁଚିତ ରହିଥାଏ। ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର 'dress' ଶବ୍ଦକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆର 'ଏ, ଓ' ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ସ୍ୱରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି।

ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଅଳ୍ପ ଉପରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ମୁଖବିବର ଅଧା ଖୋଲା ରହିଥାଏ। ଓଡିଆର 'ଏ, ଓ' ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତ ସ୍ୱରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି।

1.7.1.3 ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟର ଅବସ୍ଥିତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ:

ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାରେ ଓଷ୍ଠ ହେଉଛି ତୃତୀୟ କାରଣ। ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟର ଅବସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱରମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ, ଯଥା – ଗୋଲାକୃତ ଓ ଅଗୋଲାକୃତ। ଓଡିଆରେ 'ଉ, ଓ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଓଷ୍ଠ ଗୋଲାକୃତ ହୋଇଥାଏ; ଆ, ଏ ପାଇଁ ଗୋଲାକୃତ ନହୋଇ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଅ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ ଅଳ୍ପ ଗୋଲାକାର ହୋଇଥାନ୍ତି।

1.7.2. ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅପ୍ରଧାନ ବର୍ଗୀକରଣ:

ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଓଷ୍ଠ ଓ ଜିହ୍ୱା ଉପରେ ବିଚାର କରି ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବୟବର ପ୍ରଭାବରେ ଆଉ କେତୋଟି ପ୍ରକାରର ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇପାରେ., ଯଥା-

1.7.2.1 ଅନୁନାସିକ୍ୟ ସ୍ୱର: ଯେଉଁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ କୋମଳ ତାଲୁ ତଳକୁ ଓହଳି ରହିବା ଫଳରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହର କିଛି ଅଂଶ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିଆସେ, ତାହାକୁ ଅନୁନାସିକ୍ୟ ସ୍ୱନଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ, ଯଥା – ଅଁ, ଆଁ, ଇଁ, ଉଁ, ଏଁ, ଓଁ ଇତ୍ୟାଦି। ତେବେ ଅନୁନାସିକ୍ୟ ସ୍ୱରଧୋନି ସାଧାରଣତଃ କୋମଳ ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି।

1.7.2.2 ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ସ୍ୱର: ଜିହ୍ୱାଗ୍ରକୁ ମୂର୍ଦ୍ଧା ଆଡକୁ ଟେକି କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଗଲେ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। ଆମେରିକୀୟ ଇଂରାଜୀରେ Bird, hurt ଇତ୍ୟାଦି ଭଳି ଶବ୍ଦର ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ ସିଲେବଲରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅବସ୍ଥିତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ।

1.7.2.3 ଅଘୋଷ ସ୍ୱର: ଆମେ କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଯଦି ଫୁସଫୁସ କରି ଉଚ୍ଚାରିତ କରିଥାଉ, ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ଅଘୋଷ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଇପାରେ।

1.7.2.4 ଦୃଢ ଓ ଶିଥିଳ ସ୍ୱର: କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାର ମାଂସପେଶୀ ଦୃଢ ହୋଇ ରହିଲେ ତାହାକୁ ଦୃଢ ଓ ଶିଥିଳ ହୋଇ ରହିଲେ ତାହାକୁ ଶିଥିଳ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। ଫରାସୀ ଭାଷାରୁ

sci, ici ଭଳି ଶବ୍ଦରେ ଥିବା 'i' ଏହାର ବିଶେଷ ଉଦାହରଣ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ତୁଳନାରେ, ବହୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଯୋରରେ ଓ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ଉଚ୍ଚାରିତ କରିବାକୁ ପଡେ। ଆମ ଓଡିଆରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅବସ୍ଥିତି ରହିଛି।

1.7.2.5 ମର୍ମର ସ୍ୱର: ସଘୋଷ ଓ ଅଘୋଷ ସ୍ୱରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥିତିରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ମର୍ମର ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଇଥାଏ। ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ 'ୟହ୍, ୱହ୍' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦରେ 'ହ୍' ଅନୁଚ୍ଚାରିତ ଥିବାବେଳେ, ତାହାର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱର ମର୍ମର ସ୍ୱର ହୋଇଯାଏ।

1.7.2.6 ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱର ଓ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର: ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ସେହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି (Monophothong) କୁହାଯାଇଥାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣର ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱା ଏକ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଚାଲିଗଲେ ସେହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି (Dipthong) କୁହାଯାଏ। ତେଣୁ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଗୋଟିଏ ସିଲେବଲ ଭିତରେ ବି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଓଡିଆରେ ଅ, ଓ, ଇ, ଉ , ଏ, ଓ ଆଦିକୁ ମୂଳ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ତଥା 'ଐ, ଔ' କୁ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। ସଂଯୁକ୍ତସ୍ୱରକୁ ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନରେ ଦୁଇଟି ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ସୂଚୀତ କରାଯାଏ, ଯଥା ଐ [ɔi] ଓ ଔ [ɔu]। ଇଂରାଜୀରେ ୨ ଟି ଓ ଓଡିଆରେ ପାଞ୍ଚୋଟି ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ରହିଛି। ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଯେଉଁ ସମୟ ଲାଗେ, ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ସେତିକି ସମୟ ଲାଗିଥାଏ। ଓଡିଆରେ 'ଔଷଧ, ଐରାବତ' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଏହି ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିରୁ ସମିଶ୍ରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 5

(କ)ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ କେତେଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ଲେଖ।

(ଖ) ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅପ୍ରଧାନ ବର୍ଗୀକରଣକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସୁଦ୍ଧସ୍ୱର ଓ ସଂଯୁକ୍ତସ୍ୱର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଦର୍ଶାଅ। (100ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.8. ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜ (vowel quadrilateral):

ମୁଖଗହ୍ୱର ଭିତରେ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଜିହ୍ୱା ତାହାର ପହଞ୍ଚୁଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରଟି ପାଖାପାଖି ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଏକ ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ। ଏହି ଚତୁର୍ଭୁଜ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚୀତ କରାଯାଇଥାଏ। ଅର୍ଥାତ ଏହି ବିନ୍ଦୁର ଅବସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱର x ଜିହ୍ୱାର ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତରରେ ଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି। ନିମ୍ନସ୍ଥ ଚିତ୍ରରେ ସୂଚୀତ ବିନ୍ଦୁ ଓଡିଆ ସ୍ୱର [ଏ] କୁ ସୂଚୀତ କରୁଛି ଯାହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ପାଖାପାଖି ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ, ଅଗ୍ରାଭିମୁଖୀ କିନ୍ତୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗକୁ ନୁହେଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ଜିହ୍ୱାର ଅବସ୍ଥିତି ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ ପାଟି ଭିତରେ ଓ ଉଭୟ ଓଷ୍ଠର ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି। ବହୁ ଭାଷାବୈଜ୍ଞାନିକ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ଚାଳନ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗତି କରି ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ପରିଧି ଗଠନ କରୁଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ସ୍ୱର-ତ୍ରିକୋଣ' ମଧ୍ୟ କହିଥାନ୍ତି। ତେବେ ଏହି ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜଜ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଶ୍ରାବ୍ୟ ସ୍ଥିତିକୁ ଦର୍ଶାଇବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ ବି ଏକଦମ୍ ସଠିକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଦର୍ଶାଇବାରେ ଅକ୍ଷମ ହେଉଛି।

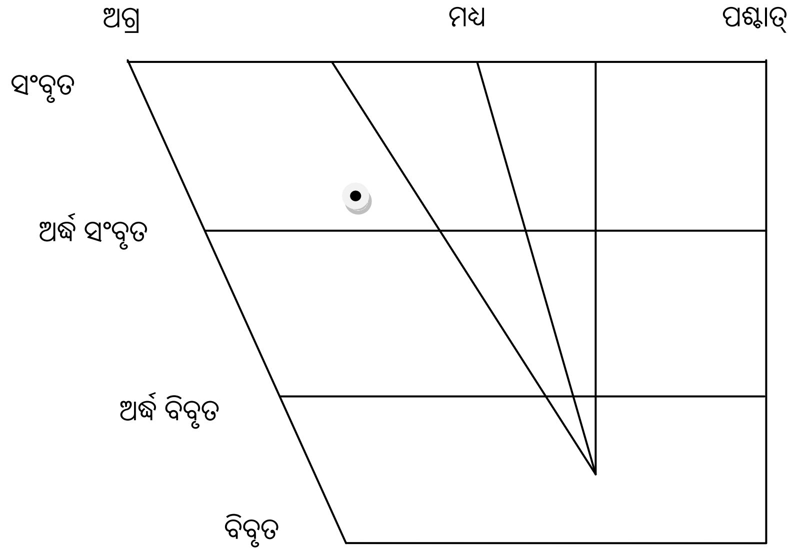

1.9. ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବା ମାନ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି (Cardinal Vowel):

କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ମୁଖ୍ୟତଃ (କ) ଜିହ୍ୱାର ବ୍ୟବହୃତ ଭାଗ, (ଖ) ଜିହ୍ୱାଟି ଉତ୍ତୋଳିତ ହେଉଥିବା ଉଚ୍ଚତା ଓ (ଗ) ଓଷ୍ଠର ଆକାର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଲଣ୍ଡନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଫେସର 'ଦାନିଏଲ ଜୋନସ୍' ଉପରୋକ୍ତ ଏହି ତିନୋଟି ଦିଗକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବା ମାନ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିକଳ୍ପନା କରିଥିଲେ। ଏହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିଗୁଡିକ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଷା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତି ନରଖୁଥିଲେ ବି ଏହାକୁ କୌଣସି ଏକ ଭାଷାର ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାବେଳେ ଯେ ମାନକଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇନପାରେ। ଜିହ୍ୱାର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥିତିଠାରୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଉତ୍ତୋଳନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂରତାକୁ ସମାନ ସମାନ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତି ବିଭାଜିତ ଉଚ୍ଚତାରେ ଜିହ୍ୱାକୁ ରଖି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ। ଯାହାକୁ ଆମେ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ମାନଦଣ୍ଡ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛୁ, ତେଣୁ ଏଗୁଡିକ ମାନସ୍ୱର ରୂପେ ପରିଚିତ।

ଜିହ୍ୱାର ଅବସ୍ଥାନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଅନୁସାରେ ଆଠୋଟି ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଇଛି। ସେଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି – ଇ (i), ଏ (e), ଏ¯ (E), ଆ (a), ଅ (a), ଓ (o) ଓ ଓ¯ (Ɔ), ଉ (u)। ପୁନଃ ଏହି ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଅଗ୍ର ଜିହ୍ୱା ସାହାଯ୍ୟରେ ଚାରୋଟି ଓ ପଶ୍ଚାତ୍ ଜିହ୍ୱା ଅନୁସାରେ ଚାରୋଟି ଧ୍ୱନି ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ। ଇ, ଏ, ଏ¯, ଆ ଅଗ୍ରସ୍ୱରଧ୍ୱନି ହୋଇଥିବାବେଳେ ଅ¯, ଓ¯, ଓ ଅବଂ ଉ ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୱର ଅଟନ୍ତି।

ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଦୀର୍ଘ ହୋଇପାରନ୍ତି। ଅତଏବ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଦୀର୍ଘ ଭେଦରେ ଏହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି ,ଷୋହଳ। ସ୍ୱର ତ୍ରିକୋଣରେ ଏହି ମାନସ୍ୱର ମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତିକୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇପାରେ।

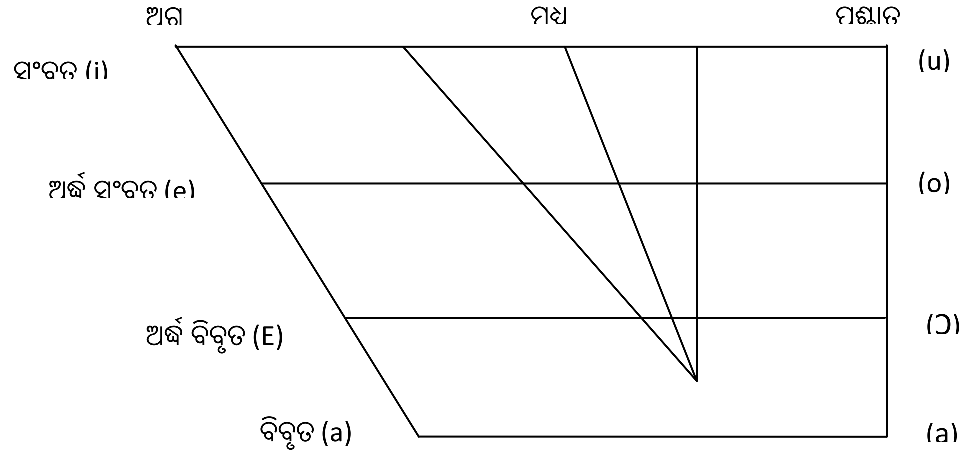

ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜରେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣାକାର ସ୍ଥାନ ସୂଚୀତ ହୋଇଛି, ସେଠାରେ ଯଦି କୌଣସି ସ୍ୱର ସୂଚୀତ ହୁଏ ତାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ୱର କୁହାଯାଇପାରେ।

1.10. ଓଡିଆ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ:

କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ଧ୍ୟାନଦେବାକୁ ପଡିଥାଏ।

(କ) ଜିହ୍ୱାର କେଉଁ ବିଭାଗ ବ୍ୟବହୃତ : ଅଗ୍ର, ପଶ୍ଚ କିମ୍ବା ମଧ୍ୟ

(ଖ) ଜିହ୍ୱାର ଉଚ୍ଚତା : ସଂବୃତ, ଅର୍ଦ୍ଧ ସଂବୃତ, ଅର୍ଦ୍ଧ ବିବୃତ, ବିବୃତ

(ଗ) ଓଷ୍ଠର ସ୍ଥିତି : ଗୋଲାକୃତ ନା ଅଗୋଲାକୃତ

(ଘ) କୋମଳ ତାଳୁ: ଉପରକୁ ବା ତଳକୁ

(ଙ) ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ : କମ୍ପନ ଅଛି ନା ନାହିଁ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୋଚିତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ଉପରୋକ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ଆଧାରରେ ନିମ୍ନରେ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଥିବା ଆଠଗୋଟି ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଇ (i), ଏ (e), ଏ¯ (E), ଆ (a), ଅ (a), ଓ (o), ଓ¯ (ɔ), ଉ (u)। ଦୁଇଗୋଟି ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି(ଐ, ଔ)କୁ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା। ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁନାସିକ୍ୟତା ସାର୍ଥକ ହୋଇଥିବାରୁ ଇଁ, ଉଁ, ଏଁ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ।

[ଅ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ପଛପଟ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ। ଓଠ ଦୁଇଟି ଖୋଲା ଓ ଉଦାସୀନ ରହେ କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟ ଗୋଲାକୃତ ରହିଥାଏ। ତେଣୁ ଏହା **ପଶ୍ଚାତ୍-ଉଦାସୀନ-ଗୋଲାକୃତ-ବିବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** ଅଟେ। ମାତ୍ର ବହୁ ସମୟରେ ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାକେନ୍ଦ୍ର ଉପରକୁ ଉଠିଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ **କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସ୍ୱର** ବି କୁହାଯାଇଥାଏ। ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏହି ଧ୍ୱନି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ।

[ଆ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିଭର ମଧ୍ୟଭାଗ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଜିହ୍ୱା ତାର ସର୍ବନିମ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ସ୍ଥିତିରେ ଥିବାରୁ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥାଏ। ଓଠ ଖୋଲା ଓ ଉଦାସୀନ ରହିଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ଏହାକୁ **ମଧ୍ୟ-ଉଦାସୀନ-ବିବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** କୁହାଯାଏ। ଏହି ଧ୍ୱନି ଶବ୍ଦର ଆଦି, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ସବୁଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ।

[ଇ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିଭର ଆଗଭାଗ ସାମାନ୍ୟ ଆଗକୁ ଆସି ଉପରକୁ ଉଠେ। ଜିହ୍ୱାର ଉଚ୍ଚତା ସଂବୃତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥିତିରେ ରହିଥାଏ। ଓଠ ଦୁଇଟି ସାମାନ୍ୟ ଚଉଡା ହୋଇ ଦୁଇପାଖକୁ ଲମ୍ବି ଥିବାରୁ ଅଗୋଲାକୃତ ଓ ବିସ୍ତୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି। ତେଣୁ ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ **ଅଗ୍ରବିସ୍ତୃତ-ଅଗୋଲାକୃତ-ସଂବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** କୁହାଯାଏ।

[ଉ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଜିଭର ପଛଭାଗ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତର ଟିକିଏ ଉପରକୁ ରହେ। ଓଠ ଦୁଇଟି ଗୋଲାକୃତ ରହିଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ **ପଶ୍ଚ-ଗୋଲାକୃତ-ସଂବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** କୁହାଯାଏ। ଏହି ଧ୍ୱନି ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦରେ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତଃରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ।

[ଏ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିଭର ଆଗଭାଗ ସାମାନ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠି ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ରହେ। ଓଠ ଦୁଇଟି ଖୋଲା ଓ ସାମାନ୍ୟ ବିସ୍ତୃତ ଥାଆନ୍ତି। ତେଣୁ ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ **ଅଗ୍ର-ମଧ୍ୟଉଚ୍ଚ-ଅଗୋଲାକୃତ-ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତ-ବିସ୍ତୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** କୁହାଯାଏ। ଏହି ଧ୍ୱନି ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦରେ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ସବୁଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ।

[ଓ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିଭର ପଛଭାଗ ସାମାନ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠି ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧବିବୃତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ରହେ। ଓଠ ଦୁଇଟି ସାମାନ୍ୟ ଖୋଲା ଓ ଅଧା ଗୋଲାକୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି। ତେଣୁ ଏହି ଧ୍ୱନିକୁ **ପଶ୍ଚ-ମଧ୍ୟଉଚ୍ଚ-ଗୋଲାକୃତ-ଅର୍ଦ୍ଧସଂବୃତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି** କୁହାଯାଏ। ଏହି ଧ୍ୱନି ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦରେ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ ସବୁଠାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ।

[ଐ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହା ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି। ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅ' ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ 'ଇ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ। ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଅଲଗାଭାବେ 'ଅ' ନୁହେଁ କି 'ଇ' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ।

[ଔ] ସ୍ୱରଧ୍ୱନି: ଏହା ଏକ ସଂଯୁକ୍ତ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି। ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଓ' ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ 'ଉ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ। ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଅଲଗାଭାବେ 'ଓ' ନୁହେଁ କି 'ଉ' ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 6

(କ) ମୌଳିକ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବା ମାନ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି କାହାକୁ କୁହାଯାଏ?

(ଖ) ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜ ଅନୁସାରେ ଅଗ୍ର ସ୍ୱରଧ୍ୱନିଗୁଡିକୁ ଲେଖ.

(ଗ) ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ କେଉଁକେଉଁ ଦିଗକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ପଡେ ଲେଖ.

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.11. ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ:

ଯେଉଁ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ବାୟୁପ୍ରବାହ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅବରୋଧ ହୋଇ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାହାକୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି କହନ୍ତି। ଏହି ବାଧା ଦୁଇପ୍ରକାର ହୋଇପାରେ। ଯେପରିକି ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କୌଣସି ଦୁଇଟି ଅଂଶ ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ବାୟୁକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ କରିଦେଇପାରନ୍ତି ନଚେତ୍ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବାୟୁମାର୍ଗକୁ ଏତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କରିଦିଅନ୍ତି ଯେ, ବାୟୁ ସେହି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବାବେଳେ ସଂଘର୍ଷ ହେତୁ କଂପନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ ବେଳେ ଚାରୋଟି କଥାକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ। (କ) ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ, (ଖ) ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣର ବିଧି, (ଗ) ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କମ୍ପନ ବା ଘୋଷର ପ୍ରଭାବ, (ଘ) ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତି।

1.11.1 ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ:

ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ (point of articulation) ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଓଠ ଠାରୁ କାକଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ଧ୍ୱନିକୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଯାଇପାରେ।

(କ) କଣ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି (glottal): ଜିହ୍ୱାର ପଛଭାଗ ଯେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଉଠି କଣ୍ଠ ପାଖରେ କୋମଳ ତାଳୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ସେତେବେଳେ କଣ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଓଡିଆ ଭାଷାର କ୍, ଖ୍, ଗ୍, ଘ୍, ଙ୍ ହେଉଛି କଣ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି।

(ଖ) ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନି (palatal): ଜିହ୍ୱାର ଶୀର୍ଷ ବା ମଧ୍ୟଭାଗ ଯେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଉଠି କଠିନ ତାଲୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷରୁ ଚ୍, ଛ୍,ଜ୍,ଝ୍, ଞ ଆଦି ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି।

(ଗ) ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନି (cerebral): ଯେତେବେଳେ ଜିହ୍ୱାଶୀର୍ଷ ଉପରକୁ ମୋଡିହୋଇ ମୂର୍ଦ୍ଧା ବା କଠିନ ତାଳୁର ଉପର ଅଂଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ସେତେବେଳେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ଟ୍, ଠ୍, ଡ୍, ଢ୍, ଣ୍ ଇତ୍ୟାଦି ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

(ଘ) ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି (Dental): ଯେତେବେଳେ ଜିହ୍ୱାଶୀର୍ଷ ଉପର ଦାନ୍ତକୁ ଛୁଇଁ ପବନକୁ ଅଟକାଇ ପୁଣି ବାଟ ଛାଡିଦିଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ତ୍, ଥ୍, ଦ୍, ଧ୍, ନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

(ଙ) ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି (Bilabial): ଯେତେବେଳେ ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପରକୁ ଛୁଇଁ ପବନକୁ ଅଟକାଇ ପୁଣି ବାଟ ଛାଡିଦିଅନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ପ୍, ଫ୍, ବ୍, ଭ୍, ମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

1.11.2 ଉଚ୍ଚାରଣର ବିଧି (Manner of articulation) ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ:

ଉଚ୍ଚାରଣର ବିଧି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଉଛି। ସେଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି: 1. ସ୍ପର୍ଶୀ (plosive), 2. ସଂଘର୍ଷୀ (Fricative), 3. ସ୍ପର୍ଶୀ-ସଂଘର୍ଷୀ (Affricative), 4. ନାସିକ୍ୟ (Nasal), 5. ପାର୍ଶ୍ୱିକ (Lateral), 6. ଲୋଡ଼ିତ (Thrilled), 7. ତାଡିତ (Flapped)

1.11.2.1. ସ୍ପର୍ଶୀ (plosive): ସ୍ପର୍ଶବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଉଭୟ ଓଠର ପରସ୍ପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ, ଜିହ୍ୱାର ତଳ ଓଠ ଓ ଉପର ଦାନ୍ତ ଆଦିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାନ୍ତି ଏପିର ସ୍ପର୍ଶ ବାୟୁ ପ୍ରବାହକୁ କିଛି ସମୟପାଇଁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରିଥାନ୍ତି। ପରେ ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣ ଅବୟବ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅପସରିଯିବା ପରେ ବାୟୁପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ। ଏହି କ୍ରମରେ ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱୟର ପରସ୍ପର ସ୍ପର୍ଶରୁ ଓଷ୍ଠ୍ୟ-ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି, ଜିହ୍ୱାର ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶରୁ ଦନ୍ତ୍ୟ-ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି ଇତ୍ୟାଦି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାନ୍ତି। ଓଡିଆରେ [କ୍, ଖ୍, ଗ୍, ଘ୍] କଣ୍ଠ୍ୟସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି, [ପ୍, ଫ୍, ବ୍, ଭ] ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନିର ଉଦାହରଣ ଅଟନ୍ତି।

1.11.2.2. ସଂଘର୍ଷୀ (Fricative): ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ସ୍ପର୍ଶ ଧ୍ୱନି ଭଳି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ ବରଂ ବାୟୁମାର୍ଗ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କୌଣସି ନା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ଯେ ସେହି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗଦେଇ ବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହେଲାବେଳେ ଏକପ୍ରକାର ସଂଘର୍ଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ଏହି ଧ୍ୱନିର ଦୁଇଟି ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି [ସ] ଓ [ହ]। [ସ] ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ବର୍ତ୍ସର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ରହି ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗ ତିଆରି କରେ ତାହାରି ମଧ୍ୟ ଦେଇଇ ବାୟୁ ସଂଘର୍ଷ ସହିତ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଥାଏ। [ହ] ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ

ଗଳା ଓ ଛୋଟଜିଭ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବାୟୁମାର୍ଗକୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥାନ୍ତି ଓ ସେହି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ ବାୟୁ ବାହାରକୁ ଏକ ସଂଘର୍ଷ ସହିତ ଆସିଥାଏ।

1.11.2.3. ସ୍ପର୍ଶୀ-ସଂଘର୍ଷୀ (Affricative): ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଯତ୍ନର ଆବଶ୍ୟକ ପଡେ ତାହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ପର୍ଶରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲେବି ହଠାତ୍ ନଖୋଲି ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୋଲିଥାଏ, ଯାହାଫଳରେ କିଛି ଡେରିରେ ବାୟୁର ଘର୍ଷଣ ହେତୁ ସ୍ଫୋଟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସ୍ପର୍ଶଧ୍ୱନି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ସେହି ଅଂଶରେସଂଘର୍ଶ ଧ୍ୱନି ମଧ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ [ଚ, ଛ, ଜ, ଝ] ସ୍ପର୍ଶୀ-ସଂଘର୍ଷୀ ଅଟନ୍ତି।ଏହି ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଅଗ୍ରଜିହ୍ୱା ଉପରକୁ ଉଠି ବର୍ତ୍ସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ବାୟୁ ମାର୍ଗକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କଲେବି ଏହି ମାର୍ଗ ହଠାତ୍ ନ ଖୋଲି ଜିହ୍ୱା ଆସ୍ତେ ଆସେ ତଳକୁ ଖସିବା ଫଳରେ ସ୍ପର୍ଶ ସହିତ ଏକ ସଂଘର୍ଷୀ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଇଥାଏ।

1.11.2.4. ନାସିକ୍ୟ (Nasal): ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ କୋମଳ ତାଲୁ ତଳକୁ ଝୁଲି ରହିବା ଫଳରେ ବାୟୁପ୍ରବାହ ନାସାରନ୍ଧ୍ର ମାର୍ଗରେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ଓ ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରରେ କମ୍ପନ ହୋବାରୁ ଘୋଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ।ଓଡିଆର [ଙ, ଣ, ନ, ମ] ଇତ୍ୟାଦି ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି। ଏହି ନାସିକ୍ୟତାକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ସେଥିରୁ କ୍, ଖ୍, ଗ୍, ଘ୍ ଇତ୍ୟାଦି ନିରନୁନାସିକ; କ୍ଁ, ଖ୍ଁ, ଗ୍ଁ, ଘ୍ଁ ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁନାସିକ ଓ ଙ୍, ଞ୍, ଣ୍, ନ୍, ମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

1.11.2.5. ପାର୍ଶ୍ୱିକ (Lateral): ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ମୁଖବିବରର ମଧ୍ୟରେଖାରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜିହ୍ୱା ବାୟୁମାର୍ଗକୁ ଅବରୋଧ କରେ, କିନ୍ତୁ ଜିହ୍ୱାର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବା ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାୟୁମାର୍ଗ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଥାଏ। ଫଳରେ ବାୟପ ଏକପାର୍ଶ୍ୱ ବା ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ଲ ଓ ଳ ଦିଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଦାହରଣ ଅଟନ୍ତି। ଳ ଏକପାର୍ଶ୍ୱିକ ଓ ଲ ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

1.11.2.6. ଲୋଡିତ (Thrilled):ଯେତେବେଳେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଆଲୋଡିତ ହୋଇ ତାଲୁକୁ ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ କରେ ଓ ସେହି ଆଲୋଡନରୁ ଲୋଡିତ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ 'ର' ଧ୍ୱନି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

1.11.2.7. ତାଡିତ (Flapped): ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ପଛକୁ ଓଲଟି କଠିନ ତାଲୁର ସମ୍ମୁଖ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଯାଏ ଏବଂ ପରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହର ଚାପରେ ହଠାତ୍ ଜୋରରେ ଛିଞ୍ଚାଡି ହୋଇପଡେ। ଜିହ୍ୱା ଖସିବା ସମୟରେ ଜିହ୍ୱାର ପଛଭାଗ ଦାନ୍ତମୂଳରେ ପିଟି ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ଉତକ୍ଷିପ୍ତ ବା ତାଡିତ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ। ଓଡିଆରେ ଡ଼, ଢ଼ ହେଉଛି ତାଡିତ ଧ୍ୱନି।

1.11.2.8. ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର/ସପ୍ରବାହ ବ୍ୟଞ୍ଜନ (semi-consonant) : ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହର ଗତି ବହୁଭାବେ ଧୀର ହୋଇଥାଏ। ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱା ସଂବୃତ ସ୍ଥାନରୁ ବିବୃତ ସ୍ଥାନ ଆଡକୁ ଗତିକରେ। କେହିକେହି ଏହି ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱର ପରି କମ୍ ଘୋଷ ହେଉଥିବାରୁ ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର ବି କହିଥାନ୍ତି। ଓଡିଆରେ ଦୁଇଟି ଅର୍ଦ୍ଧ ସ୍ୱର ବା ଅର୍ଦ୍ଧବ୍ୟଞ୍ଜନ ରହିଛି - ୱ, ୟ।

1.11.3 ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କମ୍ପନ ବା ଘୋଷ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି:

ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରୁ ନିର୍ଗତ ବାୟୁ ଚାପରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ ଯେଉଁ କମ୍ପନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତାହାକୁ ଘୋଷ କହନ୍ତି। ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଏହି ଘୋଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହାକୁ ସଘୋଷ (voiced) ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ। କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କମ୍ପନ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏନାହିଁ ତାହାକୁ ଅଘୋଷ (voiceless) ଧ୍ୱନି କହନ୍ତି। ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିକୁ ଏହି ଘୋଷ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭକ୍ତ କଲେ 'କ୍, ଚ୍, ଟ୍, ତ୍, ପ୍' ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଧ୍ୱନି ହେଉଛି ଅଘୋଷ ଏବଂ ତୃତୀୟ, ଚତୁର୍ଥ, ପଞ୍ଚମ ଧ୍ୱନି ତଥା 'ଯ, ର, ଳ, ବ, ହ' ହେଉଛି ସଘୋଷ ଧ୍ୱନି।

1.11.4 ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଣତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଗୀକରଣ:

ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାୟୁକୁ ପ୍ରାଣ କୁହାଯାଏ। ଏହି ଭିତ୍ତିରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ, ଯଥା – ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ (un-aspirated) ଓ ମହାପ୍ରାଣ (Aspirated)। ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଶ୍ୱାସଶକ୍ତିକୁ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ ତେଣୁ ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ଅଳ୍ପ ସ୍ଫୋଟନ ସହିତ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥାଏ। ମାତ୍ର ମହାପ୍ରାଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଅଧିକ ଶ୍ୱସଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଫଳରେ ବାୟୁ ପ୍ରବାହ ଅଧିକ ସ୍ଫୋଟନ ସହିତ ନିର୍ଗତ ହୁଏ। ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିକୁ ଏହି ପ୍ରାଣତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭକ୍ତ କଲେ 'କ୍, ଚ୍, ଟ୍, ତ୍, ପ୍' ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ, ତୃତୀୟ ଧ୍ୱନି ହେଉଛି ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ , ଚତୁର୍ଥ ଧ୍ୱନି ହେଉଛି ମହାପ୍ରାଣ ଧ୍ୱନି।

ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏହି ବର୍ଗୀକରଣ ବ୍ୟତୀତ ଜଣେ ଆଲୋଚକ ବା ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣକୁ ସଂଯୁକ୍ତ-ଅସଂଯୁକ୍ତ, ସ୍ଫୋଟନ ପଦ୍ଧତି ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଗୀକରଣ କରିପାରନ୍ତି।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 7

(କ) ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ କେଉଁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇତାଏ, ଆଲୋଚନା କର। (70ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଖ)ପାର୍ଶ୍ୱିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି କାହାକୁ କହନ୍ତି?

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

1.12. ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ:

1.12.2. ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ଚାର୍ଟ:

ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଗୀକରଣ ଓ ତାହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିଗୁଡିକୁ ବିଚାର କଲେ ଆମେ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ସବିଶେଷ ଚିତ୍ର ପାଇପାରିବା। ଯାହାକୁ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଚାର୍ଟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଇପାରେ।

		ଓଷ୍ଠ୍ୟ		ଦନ୍ତ୍ୟ		ବର୍ତ୍ସ୍ୟ		ବର୍ତ୍ସ୍ୟପର (ମୂର୍ଦ୍ଧା)		ତାଲବ୍ୟ		କଣ୍ଠ୍ୟ		କାକଲ	
		ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ	ଅଳ୍ପ ପ୍ରାଣ	ମହା ପ୍ରାଣ
ସ୍ପର୍ଶ	ଅଘୋଷ	ପ୍	ଫ୍	ତ୍	ଥ୍			ଟ୍	ଠ୍			କ୍	ଖ୍		
	ସଘୋଷ	ବ୍	ଭ୍	ଦ୍	ଧ୍			ଡ୍	ଢ୍			ଗ୍	ଘ୍		
ସଂଘର୍ଷୀ	ଅଘୋଷ			ସ୍				ଷ୍		ଶ୍					
	ସଘୋଷ														
ସ୍ପର୍ଶ ସଂଘର୍ଷୀ	ଅଘୋଷ									ଚ୍	ଛ୍				
	ସଘୋଷ									ଜ୍	ଝ୍				
ନାସିକ୍ୟ	ସଘୋଷ	ମ୍		ନ୍				ଣ୍				ଙ୍			
ପାର୍ଶ୍ୱିକ	ସଘୋଷ					ଲ୍		ଳ୍							
ଲୋଡିତ	ସଘୋଷ					ର୍									
ତାଡିତ	ସଘୋଷ							ଡ଼୍	ଢ଼୍						
ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର	ସଘୋଷ	ୱ୍						ୟ୍							

ଟେବୁଲ : ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଚାର୍ଟ୍

1.12.3.ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ:

ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ଚାର୍ଟକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିଗୁଡିକର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କଲେ ଏହି ଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ନିମ୍ନମତେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି।

[କ୍] : କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଖ୍] : କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଗ୍] : କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଘ୍] : କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଙ] : କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଚ୍] : ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଛ୍] : ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ଅଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଜ୍] : ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଝ୍] : ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଞ୍]: ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି। ତେବେ କେତେକ ଭାଷାବିଜ୍ଞାନୀ 'ଞ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଓଡିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରାୟତଃ ଅନୁପଲବ୍ଧ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଧ୍ୱନି ଚାର୍ଟରେ ସ୍ଥାନିତ କରାଯାଇନାହିଁ। ମାତ୍ର ଏହି ଧ୍ୱନି ଅନ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ଧ୍ୱନି ସହିତ ଆସୁଥିବାରୁ ଏଠାରେ କେବଳ ତାହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଛି।

[ଟ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଠ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଡ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଢ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଣ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ତ୍] : ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଥ୍] : ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଦ୍] : ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଧ୍] : ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ନ୍] : ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ପ୍] : ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଫ୍] : ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ବ୍] : ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଭ୍] : ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ମ୍] : ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନାସିକ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ୟ]: ତାଲବ୍ୟ ସଂଘର୍ଷ ରହିତ ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ଅର୍ଦ୍ଧବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ର୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଲୋଡିତ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଳ] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟପର ସ୍ପର୍ଶ/ପାର୍ଶ୍ୱିକ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ଲ୍] : ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ/ପାର୍ଶ୍ୱିକ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ୱ]: ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସଂଘର୍ଷରହିତ ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ଅର୍ଦ୍ଧବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ସ]: ଦନ୍ତ୍ୟ ସଂଘର୍ଷୀ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

[ହ]: କାକଲ୍ୟ ସଂଘର୍ଷୀ ସଘୋଷ ମହାପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି

1.12.4. ଓଡିଆରେ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ:

ବ୍ୟଞ୍ଜନ ନିଜେ ଏକଲା ଉଚ୍ଚାରିତ ନ ହୋଇପାରିବା ହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିଟି ଯୋଡିହୋଇଥାଏ। ଏହି ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତାହାର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ସହିତ ଏକାଧିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି ମିଶି ନୂତନ ଧ୍ୱନିର ଆବଶ୍ୟକ ପଡେ, ସେହିଠାରୁ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ଯେପରିକି କ୍ + ତ୍ଅ = କ୍ତ ମାତ୍ର ତ୍ + କ୍ଅ = ତ୍କ। ଓଡିଆରେ ଏହି ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନରୁ କେତେକ ସାର୍ଥକ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି : କ୍କ,

ହ୍ଲ, ଣ୍ଡ, ଣ୍ଠ, ଣ୍ଟ, ଣ୍ଢ, ନ୍ତ, ନ୍ଥ, ନ୍ଦ, ନ୍ଧ, କ୍ୟ, ଷ୍ଟ, ଷ୍ଠ, ମ୍ବ, ମ୍ଭ ପ୍ନ, ଇତ୍ୟାଦି। ଓଡିଆରେ 'ଙ୍କ,ଞ୍ଚ, ଞ୍ଜ, ଣ୍ଡ, ଦ୍ଧ, ନ୍ନ, ମ୍ପ, ମ୍ମ' ଆଦି ଦ୍ୱିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନଗୁଡିକ ସାଧାରଣତଃ ଦ୍ୱିତ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ। ସେହିପରି 'କ୍ତ, ଗ୍ଧ, ଗ୍ଘ, ଜ୍ଝ, ପ୍ତ, ସ୍ପ, ଭ, ଷ୍ପ, ଣ୍ଡ୍ର' ଆଦି ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଶବ୍ଦର ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରାୟତଃ ବ୍ୟବାହାର ହେବା ଦେଖାଯାଏନାହିଁ।

ଆତ୍ମ-ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ: 8

(କ) ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି 'କ୍, ଚ୍, ଟ୍, ତ୍, ପ୍, ର୍, ଓ ଲ୍' ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କର। (30ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଖ) ଓଡିଆରେ ସଂଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଗୁଡିକର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କର। (70ଟି ଶବ୍ଦରେ)

(ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ଏକକର ଶେଷଭାଗକୁ ଯାଆନ୍ତୁ)

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

1.13. ବିଷୟବସ୍ତୁର ସାରମର୍ମ:

- ଆମ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ଧ୍ୱନିକୁ ବାକ୍ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଇପାରିବନାହିଁ। କେବଳ ମାନବର ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଯତ୍ନର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି ହିଁ ବାକ୍ ଧ୍ୱନି ପଦବାଚ୍ୟ।
- ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଥିବା ବାଚିକ-ଧ୍ୱନିର ଭୌତିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ, ତାହାଠାରୁ କାହିଁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ବାଚିକ-ଧ୍ୱନିର ମାନସିକ ବା ଭାବଗତ ଦିଗ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ।

- ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାଣ ଅବୟବ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି। ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଯଦି ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ ନିଷ୍କମ୍ପ ରୁହେ ତେବେ ଅଘୋଷ ଧ୍ୱନିର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନରେ ଯଦି ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀରେ କମ୍ପନ ଥାଏ ତେବେ ସେଥିରୁ ସଘୋଷ ଧ୍ୱନି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ।

- ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି ମୁଖ୍ୟତଃ ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଭଳି ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ ହେଁ ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ, ଉଚ୍ଚାରଣର ବିଧି, ଜିହ୍ୱାର ସ୍ଥିତି, ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ଧ୍ୱନିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ବର୍ଗୀକରଣ କରାଯାଇପାରେ।

- ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣକୁ କଣ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ତାଲବ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ଦନ୍ତ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ଧ୍ୱନି ଆଦି ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ।

- ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମାଜରେ ସ୍ୱଭାବିକ ଭାବରେ ଲୋପ, ଆଗମ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ସମୀକରଣ, ଘୋଷୀଭବନ,ନାସିକ୍ୟତା ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ଘଟିଥାଏ ଓ ଏଥିରୁ ନୂତନ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ।

ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସଠିକ୍ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାନଯାଇପାରିଲେ ମଧ, ଏହି ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ କେତେକ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଏବେ ବଜାରରେ ମିଳିଲାଣି। ଧ୍ୱନିର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏବେ ପ୍ରାଦ୍ୟୋଗିକ ଭାଷାବିତ୍ ଗଣ ବାକ୍‌ରୁ-ପାଠ ଓ ପାଠରୁ-ବାକ୍ ରୂପାନ୍ତରଣ କୌଶଳ ବିକାଶ କଲେଣି। ଯଦିଓ ଏହି ଦିଗରେ ଗବେଷଣା ଏବେବି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ କରିନାହିଁ, ଆହୁରି ଅଧ୍ୟୟନର ଆବଶ୍ୟକତା ରଖୁଛନ୍ତି। ଧ୍ୱନିର ସଜ୍ଞାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତାହାର ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁ ଦିଗକୁ ଭାଷା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଉଦ୍ଘାଟିତ କରିଥିଲେ ବି ଆହୁରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଯାହା ଏବେ ଗବେଷଣା ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନର ପରିଧିରେ। ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଧ୍ୱନି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅନନ୍ୟ ଭୂମିକା ରହିଛି। ତେଣୁ ଏହି ଦିଗରେ ଧ୍ୱନିର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ନିୟମ, ଧ୍ୱନି ଉପସ୍ଥାପନାର ବିବରଣୀ ଏବଂ ତାହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧିକ ଗବେଷଣାର ଅପେକ୍ଷା ରଖୁଛନ୍ତି।

1.14. ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରମାଳା:

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ 1 ର ଉତ୍ତର**

(କ) ଶରୀରର ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ଦୁଇଟି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପର୍ଶ, ସଂଘର୍ଷ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେତୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱନକୁ ବାଚିକ ଧ୍ୱନି ବା ଭାଷିକ ଧ୍ୱନି କୁହାଯାଏ. ଓଡିଆ ଭାଷାରେ [ଅ],[ଇ], [କ], [ତ], [ବ],[ଯ], [ମ] ଇତ୍ୟାଦି

ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବାଚିକ ଧ୍ୱନି ପଦବାଚ୍ୟ ଅଟନ୍ତି.ଏଗିକ ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ ବିଭିନ୍ନ ଅବୟବର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଯତ୍ନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତି.

(ଖ) ଫୋନେଟିକ୍ସ ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନର ଭୌତିକ ଉତ୍ପାଦନ (physical production), ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ସଂଚରଣ (acoustic transmission) ଓ ତାହାପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। ସେହିପରି ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ଥିବା ଧ୍ୱନିର ସ୍ୱରୂପ (pattern of sound)ର ଅଧ୍ୟୟନ ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନିଗତ ପ୍ରତିରୂପ, ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ ଅଧ୍ୟୟନକୁ 'phonology' (ଫୋନୋଲୋଜି) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଥାଏ।

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ 2 ର ଉତ୍ତର**

(କ) ବାପାର ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା 2, କଲମର ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା 3, ସନ୍ୟାସୀର ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା 3, କାଗଜର ସିଲେବଲ ସଂଖ୍ୟା 3

(ଖ) ସଙ୍କେତ: (1) ଉକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇଁ ବିଭାଗ 1.4 କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରନ୍ତୁ ଓ (2) ବିଭାଗ 1.4.3 ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ସିଲେବଲ ବିଭାଜନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ.

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ 3 ର ଉତ୍ତର**

(କ) ଭାଷଣ ସମୟରେ ଜିହ୍ୱା ଆଗକୁ ପଛକୁ ଗତିକରି ବା ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତି ଧାରଣ କରି ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ। ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜିହ୍ୱାକୁ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର, ଜିହ୍ୱାଫଳକ, ଜିହ୍ୱାମଧ, ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍ ଭାବରେ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି। ସଙ୍କେତ: ଅଧିକ ବିବରଣୀ ପାଇଁ ବିଭାଗ 1.6.2କୁ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତୁ.

(ଖ) ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ଅଂଶଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି:- 1. ଓଷ୍ଠ, 2. ଦାନ୍ତ, 3. ବର୍ତ୍ସ, 4. ତାଲୁ (କଠିନ ତାଲୁ, କୋମଳ ତାଲୁ), 5. ଅଲିଜିହ୍ୱା ବା ଘଣ୍ଟିକା, 6. ଜିହ୍ୱା (ଜିହ୍ୱାଗ୍ର, ଜିହ୍ୱାଫଳକ, ଜିହ୍ୱାମଧ, ଜିହ୍ୱାପଶ୍ଚାତ୍), 7. ଉପାଲିଜିହ୍ୱା ବା ଗଳଗହ୍ୱର, 8. ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ରାବରଣ, 9. ସ୍ୱରପେଟିକା ଓ ସ୍ୱରତନ୍ତ୍ରୀ, 10. ଶ୍ୱାସନଳୀ, 11. ନାସାରନ୍ଧ୍ର

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ** 4 **ର ଉତ୍ତର**

(କ) ସଙ୍କେତ:ଏହାର ଉତ୍ତର ପାଇଁ 1.6.1 କୁ ଦେଖନ୍ତୁ

(ଖ)ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ଉପର ଦାନ୍ତକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ, ତ୍, ଥ୍, ଦ୍, ଧ୍, ନ୍ ଆଦି ଦନ୍ତ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ।

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ** 5 **ର ଉତ୍ତର**

(କ) ଜିହ୍ୱାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ। ସେହି ବିଭାଗଗୁଡିକ ହେଉଛନ୍ତି (କ) ଅଗ୍ରସ୍ୱର (Front vowel), (ଖ) ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୱର (Back Vowel), ଓ (ଗ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟସ୍ୱର (Mid Vowel)।

(ଖ) ସଙ୍କେତ: ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଅପ୍ରଧାନ ବର୍ଗୀକରଣକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ବିଭାଗ 1.7.2 କୁ ଓ ବିଶେଷଭାବେ ବିଭାଗ 1.7.2.6 କୁ ପଢନ୍ତୁ।

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ** 6 **ର ଉତ୍ତର**

(କ) ସଙ୍କେତ:ଉତ୍ତର ପାଇଁ 1.9 କୁ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତୁ.

(ଖ) ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜ ଅନୁସାରେ ଅଗ୍ର ସ୍ୱରଧ୍ୱନିଗୁଡିକ ଇ, ଏ, ଏ¯, ଆ

(ଗ) ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ କୌଣସି ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ ମୁଖ୍ୟତଃ (କ) ଜିହ୍ୱାର ବ୍ୟବହୃତ ଭାଗ, (ଖ) ଜିହ୍ୱାଟି ଉତ୍ତୋଳିତ ହେଉଥିବା ଉଚ୍ଚତା ଓ (ଗ) ଓଷ୍ଠର ଆକାର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ।

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ** 7 **ର ଉତ୍ତର**

(କ) ସଙ୍କେତ: ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ବର୍ଗୀକରଣ ପାଇଁ ବିଭାଗ 1.11.2 କୁ ପଢନ୍ତୁ.

(ଖ) ଯେଉଁ ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଜିହ୍ୱାର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବା ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାୟୁମାର୍ଗ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିବା ଫଳରେ ଏକପାର୍ଶ୍ୱ ବା ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥାଏ। ଓଡିଆରେ ଲ ଓ ଳ ଦିଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନିର ଉଦାହରଣ ଅଟନ୍ତି। ଳ ଏକପାର୍ଶ୍ୱିକ ଓ ଲ ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନି ଅଟନ୍ତି।

- **ଆତ୍ମପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ** 8 **ର ଉତ୍ତର**

(କ) [କ୍]: କଣ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ଚ୍]: ତାଲବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ-ସଂଘର୍ଷୀ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ଟ୍]: ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ତ୍]: ଦନ୍ତ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ପ୍]: ଓଷ୍ଠ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ଅଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ର୍]: ବର୍ତ୍ସ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ ସଘୋଷ ଲୋଡିତ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି; [ଲ୍]: ବର୍ତ୍ସ୍ୟପର ସ୍ପର୍ଶ/ପାର୍ଶ୍ୱିକ ସଘୋଷ ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ନିରନୁନାସିକ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଧ୍ୱନି.

(ଖ) ସଙ୍କେତ: ଉତ୍ତର ପାଇଁ 1.12.4 ବିଭାଗକୁ ପଢନ୍ତୁ.

1.15. ସହାୟକ ପୁସ୍ତକାବଳୀ:

- ଧଳ, ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ, 'ଭାଷାଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ', ଓଡିଶା ରାଜ୍ୟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା, ପୁସ୍ତକ ଭବନ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, 2013
- ସାହୁ, ପ୍ରଫେସର ବାସୁଦେବ, 'ଭାଷାବିଜ୍ଞାନର ରୂପରେଖ', ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ, ସପ୍ତମ ପ୍ରକାଶ 2005
- Ladefoged Peter, 'Vowels and Consonants (An Introduction to the sound of languages)', Blackwell, USA, 2001
- Boersma, Paul, 'Sound Change in Functional Phonology' University of Amsterdam, The Netherlands, December 22, 1997

1.16. ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ:

ଧ୍ୱନିବିଜ୍ଞାନ (Phonology): ଭାଷିକ ଧ୍ୱନିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମ୍ବଳିତ ଅଧ୍ୟୟନ

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ (Vowel):ଓଡିଆରେ 'ଅ, ଆ, ଇ, ଉ' ଇତ୍ୟାଦି ଓ ଇଂରାଜୀରେ 'a, e, I, o, u' ଇତ୍ୟାଦି

ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର: ଉଚ୍ଚାରଣ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଫୁସଫୁସ, ଶ୍ୱାସନଳୀ ଓ ମୁଖରନ୍ଧ୍ର ଅବୟବର ସମାହାର

1.17.କେତେକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଶ୍ନ:

(କ) ଉଚ୍ଚାରଣର ସ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନଧ୍ୱନିର କିପରି ବର୍ଗୀକରଣ କରାଯାଇପାରିବ ତାହାର ଏକ ଚାର୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ସେହି ଧ୍ୱନିଗୁଡିକର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କର।

(ଖ) ବାଗ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ସଚୀତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ କର

(ଗ) ମୌଳିକ ବା ମାନସ୍ୱର ଧ୍ୱନି କାହାକୁ କହନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ କିପରି ସ୍ୱର ଚତୁର୍ଭୁଜରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇପାରିବ?

(ଘ) ଓଡିଆ ସ୍ୱରଧ୍ୱନିର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କର।